

Utkast til forvaltningsplan – Østmarka nasjonalpark

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
1.1. Formål med nasjonalpark i Østmarka.....	3
1.2. Bakgrunn	5
1.3. Verneplanprosessen	5
2. Nasjonalpark og friluftslivsområde.....	6
3. Om forvaltningsplanen.....	6
4. Forvaltningsmyndighetens oppgave	7
5. Verneverdier.....	8
5.1. Naturgitte forhold	8
5.2. Naturverdier.....	9
5.2.1. Skog.....	10
5.2.2. Myr.....	11
5.2.3. Kulturlandskap	12
5.2.4. Dyreliv.....	12
5.2.5. Rødlistede arter	13
5.2.6. Fremmede arter	14
5.3. Kulturhistorie, kulturmiljø og kulturminner	14
6. Brukerinteresser	17
6.1. Eierstruktur	17
6.2. Friluftsliv.....	18
6.3. Jakt og fiske	20
6.4. Reiseliv	20
6.5. Landbruk.....	21
6.6. Forskning og undervisning	21
6.7. Bygg, installasjoner og infrastruktur.....	22
6.8. Motorferdsel.....	24
7. Forvaltning	24
7.1. Innledning.....	24
7.2. Forvaltningsmål.....	24

7.3. Bevaringsmål	25
7.4. Skjøtselsplan	25
7.5. Besøksforvaltning	28
7.6. Innledende tiltaksplan - Femårsplan	33
7.7. Naturmangfoldloven	34
7.8. Sentrale føringer og overordnede rammer	34
7.9. Forvaltningsmyndighetens retningslinjer	37
Virksomhet og tiltak	37
Vegetasjon	42
Dyreliv	45
Kulturminner	45
Ferdse og aktivitet	46
Motorferdse	51
Forurensning, støy, bruk av droner og liknende	54

Østmarka (VP00001069)

Godkjent av

Oppstartsdato

Planlagt revisjon

Sametingskonsultasjon

Godkjent dato

Høringsdato

ephorte saksnummer

Forvaltningsmyndighet

Forvaltningsmyndighetstype

Oppsyn <https://faktaark.naturbase.no/?id=VP00001069>

Fylker Oslo, Viken

Kommuner Oslo, Lørenskog, Nordre Follo, Enebakk, Rælingen

Verneform Nasjonalpark

Verneplan Skogvern

Vernet dato

1. Innledning

Dette er et overordnet utkast til forvaltningsplan i forbindelse med forslag om vern av nasjonalpark i deler av Østmarka. Utkastet vil bli videre bearbeidet etter at verneforslaget har vært på høring, og legges fram samtidig med et eventuelt vernevedtak. Endelig forvaltningsplan vil bli utarbeidet av den fremtidige forvaltningsmyndigheten, i etterkant av et vern. Dette skal gjøres i nær dialog med de ulike interessene i området. Forvaltningsplanen skal da også sendes på bred høring, der alle interesserte gis anledning til å komme med sine synspunkter.

1.1. Formål med nasjonalpark i Østmarka

Østmarka er et kupert og variert område øst for Oslo, med mange åsrygger og dalsøkk om hverandre. Forkastningene går i hovedsak i retning fra nord til sør, men det er også noen mindre dominerende som går fra øst mot vest. Dette gir et landskap kjennetegnet av tørre, furudominerte rygger og mellomliggende, gjerne trange og dype, kløfter der det ofte er myr- og sumpvegetasjon. Arealet ligger mellom 136 (Setertjern) og 368 moh. (Tonekollen), der de laveste delene befinner seg under marin grense (ca. 220 moh.). Mens disse laveste områdene tilhører boreonemoral sone, ligger mesteparten ellers i sørboreal sone. En boreonemoral vegetasjonssone er karakterisert av gran og furu som opptrer i kombinasjon med mer varmekjære løvtrær slik som ask, alm, eik og lind. Den sørboreale sonen er dominert av barskog.

Hovedformålet med vern som nasjonalpark i Østmarka er å bevare et større skogområde i lavlandet i Sørøst-Norge med særegne og representative økosystemer og landskap uten tyngre naturinngrep. En nasjonalpark i Østmarka vil kunne bli den første i et lavereliggende skogområde på Østlandet. Området er også et av få større og sammenhengende verneområder i skog, og har som storområde viktig verdi for langsiktig ivaretagelse av arter og naturtyper som naturlig finnes her. Nasjonalparken gir et betydelig bidrag til skogvernets dekning av skog i lavlandet i Sørøst-Norge og skog på middels og høy bonitet. Den gjennomsnittlige skogalderen er også eldre enn mange andre steder i regionen. På mindre skala består det både av arealer med høy naturverdi i dag, og delområder der skjøtsel og restaurering vil være positivt for naturverdiene og bidra til raskere og betydelig økt fremtidig verneverdi.

Østmarka har også et mangfold av kulturminner, -miljøer og kulturpåvirket landskap. Dette gjenspeiler menneskenes tilstedeværelse gjennom tidene, fra de første fangstfolkene i eldre steinalder til våre nære forfedre. Med sin beliggenhet tett på byen, er området i dag et svært populært naturområde for friluftsliv, idrett og naturopplevelse. Hele Østmarka brukes til ulike typer friluftsliv, idrett og arrangementer året rundt, og mye av bruken strekker seg inn i den foreslåtte nasjonalpark. Det må forventes at både bruken av Østmarka og tilstrømmingen av nye brukergrupper vil øke i årene som kommer, både som følge av den generelle befolkningsøkningen i regionen, tiltrekningskraften merkevaren nasjonalpark kan ha og endringer i type bruk. En nasjonalpark i Østmarka vil også kunne ha verdi for undervisning og forskning.

Andre betydelige interesser i området knytter seg til de mange hyttene i området, som i hovedsak ligger i og langs Rausjøgrenda og rundt Mosjøen og Rausjøen. Noen hytter ligger også rundt Studttjernet og Tonevann. Det er to faste bosetninger i Rausjøgrenda, en ved Bysetermåsan og en nedenfor skistua ved nedre Vangen. Disse ligger ikke innenfor selve grensen for foreslått nasjonalpark. I tillegg er det flere serveringssteder i eller i nærheten av nasjonalparkforslaget. Det er Skjelbreia, Vangen, Mariholtet, Rustadsaga, Østmarkskapellet, Sandbakken og Skullerudstua.

Formålet med vernet er å bevare et større skogområde i lavlandet i Sørøst-Norge med særegne og representative økosystemer og landskap, og som er uten tyngre naturinngrep.

Formålet er videre å ta vare på:

- a. et skogøkosystem med tilhørende arter, bestander, naturtyper, landskap og geologi***
- b. landskapsformer i et særegent skoglandskap med variert topografi og myrer, sjøer og vannsystemer***
- c. kulturminner og kulturhistorie***

Allmennheten skal gis anledning til å oppleve naturen uforstyrret gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

1.2. Bakgrunn

Gjennom tidene har det av flere blitt lansert en tanke om nasjonalpark i Østmarka. Våren 2012 la organisasjonen Østmarkas Venner frem et forslag om at deler av Østmarka burde vernes som nasjonalpark. Daværende miljøvernminister Bård Vegard Solhjell mente at forslaget var et positivt initiativ og sendte den 19. desember 2012 brev til kommunene rundt Østmarka med spørsmål om oppstart av en verneprosess. Kommunene Oppegård og Ski (nå begge Nordre Follo) og Oslo ba regjeringen om å starte en verneprosess med mål om å etablere en nasjonalpark i deler av Østmarka. Vern som nasjonalpark ble også lansert i Stortinget gjennom Representantforslag 59 S (2015–2016), og vern i Østmarka ble inkludert i samarbeidsavtalen til regjeringen Solberg i de såkalte Jeløya- og Granavoldenplattformene. I 2018 besluttet daværende regjering at de ville utrede om de naturfaglige verdiene i Østmarka kvalifiserte til status som nasjonalpark. Både Statsforvalteren og Miljødirektoratet vurderte dette i 2018–2019, og den 14. november 2019 ble det offentliggjort at regjeringen ville starte prosessen med å etablere en nasjonalpark i Østmarka.

1.3. Verneplanprosessen

I supplerende tildelingsbrev av 14. november 2019 ga Klima- og miljødepartementet oppdrag til Miljødirektoratet om å utarbeide et verneplanforslag for opprettelse av en nasjonalpark. Statsforvalteren fikk sitt oppdrag fra Miljødirektoratet i brev av 19. februar 2020. Formell oppstart av verneprosessen ble kunngjort 9. oktober 2020 og frist for innspill satt til 15. desember 2020. I desember 2021 oversendte Statsforvalteren sitt utkast til alternative verneforslag til Miljødirektoratet. Etter gjennomgang av utkastet, ba departementet i mai 2022 om at det innen 15. oktober 2022 sendes på høring forslag om vern av nasjonalpark i Østmarka.

For arbeidet med nasjonalpark er det opprettet en ekstern referansegruppe med medlemmer fra de fem kommunene rundt Østmarka (Rælingen, Lørenskog, Oslo, Nordre Follo og Enebakk kommuner) samt kulturminnemyndighetene i Viken fylkeskommune og Oslo. Statsforvalteren har siden igangsettelsen av verneprosessen også hatt en rekke møter med lag og foreninger knyttet til særinteresser, idrett, friluftsliv og næring. I forbindelse med oppstartsmeldingen ble det arrangert flere åpne, digitale møter. I tillegg har Statsforvalteren hatt flere befaringer hvor vernekvaliteter, bruk og inngrep og mulige grenser etter ulike verneformer er vurdert.

For å ha en kunnskapsbasert og faglig solid verneplanprosess ble det lyst ut og tildelt oppdrag om utarbeidelse av følgende eksterne fagrapporter:

1. Naturverdier - utarbeidet av Norsk institutt for naturforskning (NINA)
2. Bruk, brukerinteresser og inngrep utarbeidet av NINA
3. Kulturminner og kulturmiljø – utarbeidet av Byantikvaren i Oslo og Viken fylkeskommune 1. september 2021
4. Overordnet samfunnsøkonomisk vurdering av å etablere nasjonalpark i deler av Østmarka - utarbeidet av Menon Economics 1. september 2021

For å både kunne orientere om verneprosessen, og samle og dele relevant informasjon, er det opprettet en egen prosjektside på www.statsforvalteren.no/ostmarka.

2. Nasjonalpark og friluftslivsområde

Her kan det stå en kort beskrivelse/vises til kart av den geografiske inndelingen mellom de ulike verneformene og områder uten vern. Formålet med vern av friluftslivsområdet beskrives.

3. Om forvaltningsplanen

I Miljødirektoratets oppdrag til Statsforvalteren om å gjennomføre høringen, går det frem at en skisse til forvaltningsplan for nasjonalparkforslagene skal følge høringsdokumentet. Det er det fremtidige verneområdestyret som utarbeider endelig forvaltningsplan, i etterkant av vernevedtak. Et utkast til forvaltningsplan for nasjonalparken skal imidlertid foreligge ved vernetidspunktet, jf. naturmangfoldloven § 35.

En forvaltningsplan er en plan for hvordan nasjonalparken skal forvaltes. Verneformålet og øvrige bestemmelser i verneforskriften med tilhørende vernekart, setter de juridiske rammene for aktivitet og forvaltning av området. Forvaltningsplanen har en retningsgivende og veiledende funksjon, og skal gi en presisering og utdyping rundt praktisering av verneforskriften. Den kan ikke pålegge nye eller strengere restriksjoner enn det som følger av verneforskriften, ei heller åpne for tiltak som går utover rammene i forskriften. En forvaltningsplan definerer videre forvaltningsmål, og beskriver strategier og tiltak for skjøtsel, tilrettelegging, besøksforvaltning mv. For et område som Østmarka, skal det i tillegg utarbeides planer for besøksforvaltning (en besøksstrategi) og en skjøtelsesplan med skjøtsel, restaurering og andre tiltak som vil være i tråd med verneformålet. Forvaltningsplanen skal med dette sikre en enhetlig, forutsigbar og faglig forsvarlig saksbehandling og forvaltning, samt være et verktøy for å fremme formålet med vernet.

Med nær beliggenhet til Oslo, har Østmarka en rekke ulike brukerinteresser. Det vil også kunne forventes at en nasjonalpark vil generere ytterligere bruk og kanskje flere nye interesser. Samtidig er det et område der skjøtsel og naturrestaurering i delområder vil være positivt for naturverdiene. Forvaltningsplanen vil med dette være et viktig dokument med retningslinjer og veiledning både for forvaltningen, kommunene som eiendomsforvaltere og brukere i området. Etter Statsforvalterens syn, bør det utarbeides en felles forvaltningsplan for nasjonalparken, friluftslivsområdet og ev. naturreservat. Det vil være særlig viktig i besøksforvaltningen.

Formålet med forvaltningsplanen må defineres nærmere av fremtidig forvaltningsmyndighet, men bør overordnet:

- Definere nærmere forvaltningsmål som utdyper verneformålet.
- Være et konkret verktøy for en forvaltning som fremmer formålet med vernet.
- Fastsette bevaringsmål og tiltak, skjøtsel og restaurering som bidrar til å fremme formålet med vernet.
- Gi veiledning og forutsigbarhet for hva som kan tillates av bruk og annen aktivitet.
- Bidra til at Østmarka fortsatt vil være et viktig område for friluftsliv og naturopplevelse, samtidig som naturverdiene ivaretas.

En forvaltningsplan har et langsiktig perspektiv og skal revideres etter cirka 10 år, men tidligere revidering bør vurderes for et område som Østmarka.

Foreliggende dokument er kun en grov skisse til forvaltningsplan, som begrenser seg til mulig praktisering av verneforskriften og eksempler på tiltak innenfor skjøtsel/naturrestaurering og besøkshåndtering. I etterkant av vernet vil verneområdestyret utarbeide et endelig utkast til forvaltningsplan. Dette skal gjøres i nær dialog og involvering av de ulike interessene i området. Gjennom en slik prosess tas det nærmere stilling til hvordan ulike verne- og brukerinteresser skal håndteres. Endelig utkast til forvaltningsplan skal også sendes på bred høring, der alle interesserte gis anledning til å komme med sine synspunkter.

I dag forvaltes store deler av området av skogforvaltningen i henholdsvis Oslo og Nordre Follo kommuner, mens Statsforvalteren er forvaltningsmyndighet for Østmarka naturreservat. Oslo kommune har i tillegg forvaltningsmyndigheten for de to friluftslivsområdene Hauktjern og Spinneren. Kommunen bruker betydelig med ressurser på tilrettelegging for friluftsmål, oppsyn og informasjonsoppgaver, i tillegg til vedlikehold av veier, lysløyper mv. Oslo kommune har både egnet maskinpark og mannskap til dette arbeidet. Nært samarbeid med kommunene ved utarbeidelse av endelig forvaltningsplan vil derfor være svært viktig.

4. Forvaltningsmyndighetens oppgave

Nasjonalparken skal forvaltes i henhold til gjeldene praksis for nasjonalparker og større verneområder ved at det opprettes et nasjonalparkstyre og ansettes en forvalter for nasjonalparken. Nasjonalparkstyret oppnevnes av Miljødirektoratet etter innstilling fra de berørte kommunene og fylkestinget i Viken. Kommunene og fylkeskommunens fylkesting/fylkesråd skal være representert i styret med ett medlem hver. Verneområdestyret består normalt av representanter fra kommunene som har areal i verneområdene. Dersom det vedtas en nasjonalpark med tilstøtende naturreservat, vil nasjonalparkstyret få tilbud om å forvalte tilliggende naturreservat i tillegg til nasjonalparken. Forvaltningsmyndigheten for friluftslivsområder vernet etter markaloven § 11 fastsettes av Klima- og miljødepartementet.

Verneområdestyret har det overordnede ansvaret for forvaltningen, herunder som nevnt utarbeiding av forvaltningsplan, med en besøksstrategi og skjøtelsplan. Forvaltningsmyndigheten behandler også søknader om dispensasjon etter verneforskriften og har ansvar for at brukere og rettighetshavere i området får tilstrekkelig informasjon om verneverdier, hvilke regler som gjelder og skjøtselstiltak. Verneområdeforvaltningen vil årlig be om statlige midler til forvaltning, besøkshåndtering, informasjon mv. og til skjøtsel og naturrestaurering.

I forvaltningen vil det være særlig viktig med god dialog og et godt samarbeid mellom verneområdeforvaltningen og kommunene. En løsning for dette kan være samlokalisering av kommunens lokale skogforvaltning og oppsyn med verneområdeforvaltningen og eventuelt verneområdeoppsyn. Verneområdeforvaltningen kan få utført diverse oppsyns-, tilretteleggings- og skjøtelsarbeid gjennom tjenestekjøp fra eksempelvis kommunenes skogforvaltning. I forbindelse med særlig planlegging og oppfølging av gjennomførte skjøtels- og restaureringstiltak kan det også søkes samarbeid med forsknings- og

undervisningsinstitusjoner. Det er også behov for at det settes av tilstrekkelig med ressurser til oppsyn fra Statens naturoppsyn, enten gjennom en egen stilling eller prioritering av eksisterende ressurser.

Det er viktig at verneområdeforvaltningen stimulerer frivillige, lag og organisasjoner til å fortsette med sitt arbeid innenfor skjøtsel av kulturlandskap og med å rydde og vedlikeholde stier og løyper. Samarbeid med andre aktuelle aktører og myndigheter i nasjonalparken, randsonen og regionen er viktig for å oppnå en god og ønsket besøksforvaltning.

Det bør vurderes å nedsette rådgivende grupper eller arbeidsgrupper innenfor ulike tema for forvaltning av nasjonalparken.

5. Verneverdier

I dette kapittelet vil det gis en nærmere beskrivelse av verneverdiene. Under er noen hovedtema som bør omtales. Tema og innhold vil bli oppdatert og tilpasset i endelig forvaltningsplan.

5.1. Naturgitte forhold

De skarpe gradientene fra tørkeutsatte koller, bratte lisider med mulighet for mer næringsrike vannsig, til fuktige og våte søkk er karakteristisk for Østmarka. Forkastningene går i hovedsak i retning fra nord til sør. De største høydeforskjellene og variasjonene er i nordvest/vest, der det varierer fra dype daldrag med over hundre meters høydeforskjell til mer småkuperte partier. I midtre og sydøstlige deler landskapet slakere og høydeforskjellene er relativt sett mindre, selv om det også her finnes noen dype og trange kløfter.

Det meste av berggrunnen består av grunnfjell av ulike gneiser, med lite tilbud av plantenæringsstoffer. Næringsinnholdet varierer betydelig innenfor denne hovedgruppen grunnfjellsbergarter. Det kan også være næringsrik sigevannspåvirkning.

Store deler av Østmarka-regionen har bart fjell eller tynt løsmassedekke, særlig på kollene. Morenemateriale forekommer i hovedsak mellom Nøklevann og Elvåga, ved Børtervannene og i daldraget Rausjøen-Mosjøen-Tonevannet, og spredt i området ved eksisterende naturreservat.

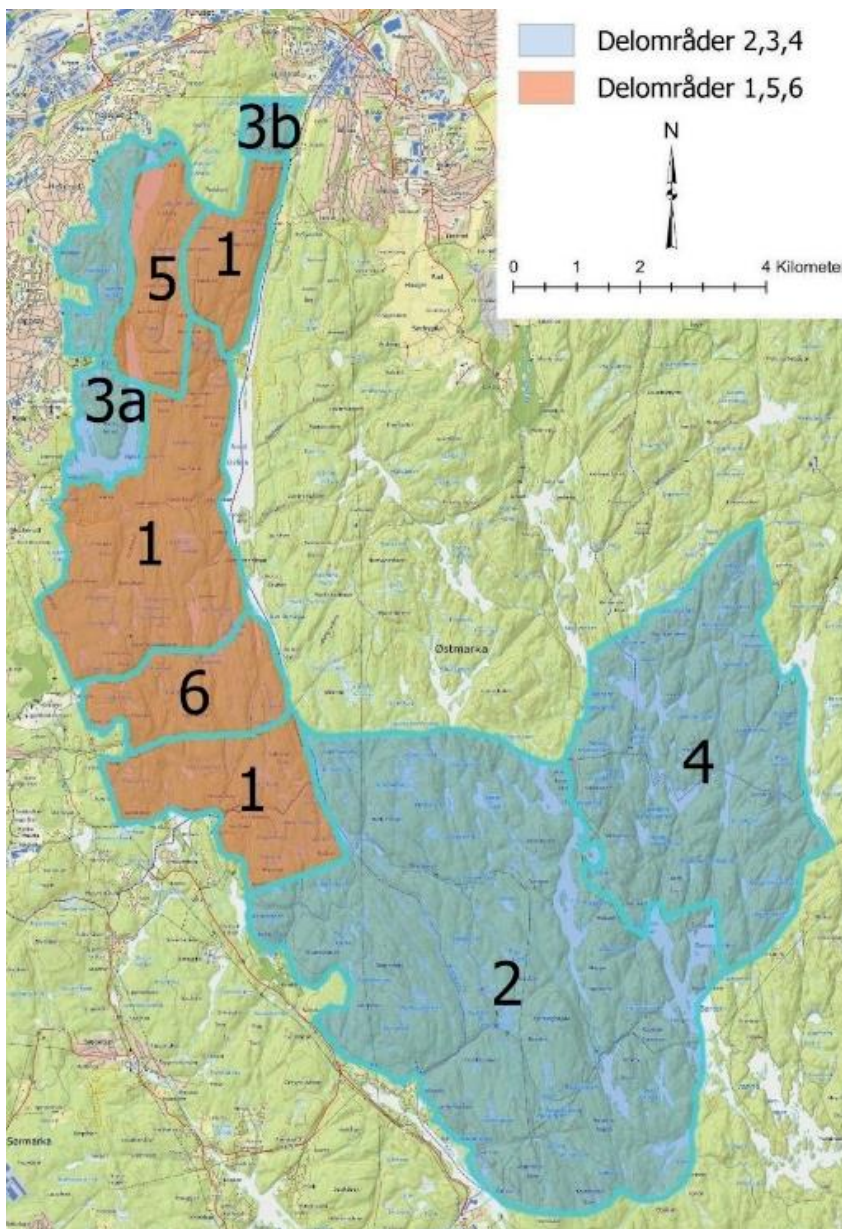
Den underliggende geologien, løsmassedekke og topografien påvirker markas produksjonsevne og vegetasjonen. De mest produktive arealene i utredningsområdet ligger under marin grense eller på morene, mens kollene med bart fjell eller tynt løsmassedekke gjennomgående har lav produktivitet. Områdene med høy bonitet innebærer ikke bare raskere vekst av trær, men generelt høyere primærproduksjon og ofte større artsmangfold av planter. Høyere primærproduksjon gir også bedre muligheter for planteetere, fra hjortedyr og smågnagere til ulike arter av virvelløse dyr.

Treslagssammensetningen er dominert av furu på kollene og gran i daldrag og lavereliggende områder. Lauvtreinnslaget er generelt lite, men forekomsten av osp er relativt høy. Furu er

særlig dominerende i vest. I de sydøstlige delene og særlig i eksisterende naturreservat er det et vesentlig høyere innslag av gran. I mindre kløfter og søkk er det gjerne rikere myr- og sumpskog. I det slakere landskapet er det større myrer og vann, som i midtre del av området.

5.2. Naturverdier

Beskrivelsen av naturverdier er i hovedsak hentet fra Norsk institutt for naturforskning sin rapport, som ble utarbeidet i forbindelse med verneplanprosessen. For mer utfyllende informasjon om naturverdiene henvises det til denne. Rapporten er bygd opp etter en inndeling av det opprinnelige utredningsområdet i flere delområder, se kartet under. Hele området som foreslås vernet som nasjonalpark, friluftslivsområde og ev. naturreservat i kombinasjon må forvaltes som en helhet. Det er derfor relevant å også omtale områder som ikke er avgrenset kun av nasjonalparkforslaget.

Kart hentet fra NINAs fagrapport med inndeling av utredningsområdet i delområder.

5.2.1. Skog

Østmarka nordvest (delområde 1 inkl. 5 og 6) – kopiert fra NINA rapporten

Arealet er på størrelse med de større barskogsreservatene, og inkluderer de mest næringsrike delene av Østmarka. Mye av arealet er tydelig påvirket av nyere tids flatehogst, men det synes knapt å ha vært noen flatehogst iallfall i siste tiårsperiode. Det er en relativt høy andel gammelskog til å være i Oslomarka, til dels svært grovdimensjonert i områdene med høyest bonitet og rask vekst. Generelt i gammelskogen er det spor etter tidligere tiders plukkhogst, og mengde dødved varierer. Jevnt over er det relativt sparsomt med dødved i området, men stedvis er det mye, der gammelskogen er i ferd med å nå oppløsningsfase, og det har falt over ende en del stokker. Fortsatt er læger med lav og dels midlere nedbrytningsfase dominerende og med indikasjoner på lav kontinuitet i dødved, når man observerer artsutvalget. Det er godt potensial for økende gammelskogs-kvaliteter over tid, særlig med tanke på flere arter og antatt høyere grad av lokal kontinuitet på naboeiendommen Losby Bruk i øst, som kan fungere som spredningskilde. Deler av området har rike og høyproduktive naturtyper og med innslag av både kalkskog og edellauvskog. Mye av dette arealet inngår i de to områdene Hauktjern og Spinneren, som er vernet etter markaloven som friluftslivsområder, men det er også et rikområde omkring Bremsrud nær sørøstsiden av Nøkklevann samt andre, mindre arealer. Antall og tetthet av naturtypelokaliteter er stor i disse rikeste delene. Funnet av den truede arten fiolkorallsopp (EN) vurderes å være spesielt verdifullt. Det er også klart potensial for å finne flere interessante arter. Arealmessig dominerer likevel trivielle og fattige skogtyper. I sum kan sies at arealets høye verdi som storområde og delarealer med rike naturtyper og mange truede/nær truede arter til dels oppveier skogbruksinngrep og at trivielle og fattige skogtyper dominerer arealmessig. Begge de to friluftslivsområdene er tidligere kategorisert til områder med biologisk regional verdi, noe som også er stadfestet ved denne undersøkelsen. Verdimessig vurderes arealet som et 2-stjerners område (**) i hht. Miljødirektoratets metodikk for skogvernregistreringer, med regional verneverdi. Med den skjøtsel som allerede i lang tid har vært drevet av Bymiljøetaten, både mht. ungskogstynning og myrrestaurering, er imidlertid restaureringsprosessen godt i gang, og det er realistisk at området vil få økt naturverdi som gammel naturskog i framtida.

Østmarka sørøst (delområde 2) – kopiert fra NINA rapporten

Det undersøkte arealet er som for Østmarka NV på størrelse med de større barskogsreservatene i Norge og er karakterisert av fattige vegetasjonstyper. Store deler av arealet er tydelig påvirket av nyere tids flatehogst, men det synes knapt å ha vært noen avvirkning iallfall i siste tiårsperiode. Det er en lav andel gammelskog sammenlignet med mange andre områder i Oslomarka (jf. Miljødirektoratet, Naturbase, aldersklasser i skog). Arealer med naturskogs preg er små og finnes flekkvis (dødvedmengde *, boks 2.1). Det er også der det finnes dødved av større dimensjoner av høyere nedbrytningsgrad. Lokalt finnes det gammelskog som er i ferd med å nå oppløsningsfase, og med større antall stokker som har falt over ende. Fortsatt er imidlertid læger med lav og dels midlere nedbrytningsfase dominerende. Flere av disse mindre områdene er registrert som naturtypelokaliteter. En viktig faktor er at det er kort spredningsavstand for kontinuitetsarter fra det store gammelskogsområdet i Østmarka naturreservat og også viktige nøkkelbiotoper på naboeiendommen Losby, blant annet Blåsyna like nord for grensa. Det er dermed stort potensial for økende gammelskogs-kvaliteter over tid, om forringede habitater blir restaurert. Et annet område med kort spredningsavstand til delområdet er Gaupesteinmarka naturreservat, som ligger en snau mil mot sør. Det er et område med mye gammelskog og mange truede / nær truede arter. Enkelte spredte partier av området består av rike og høyproduktive naturtyper, men i motsetning til Østmarka NV med mange truede / nær truede,

kravfulle jordboende arter, er det i Østmarka SØ ikke funnet noen slike. Ut fra forskjell i arealandel av rike typer er nok dette delvis et reelt bilde, men det er heller ikke mange som har samlet storsopp i dette delområdet. Verdimessig vurderes arealet som et 1-stjerners område (*), i hht. Miljødirektoratets metodikk for skogvernregistreringer. Det interessante med dette delområdet i nasjonalparksammenheng er at det binder sammen et biologisk verdifullt område mot nordvest og Østmarka naturreservat i nordøst. Til tross for hard hogstpåvirkning gjennom hundre år har området som nevnt et svært godt restaureringspotensial som følge av korte spredningsavstander fra reservatet og Losbyskogene. Spredning herfra kan være årsak til det artsmangfoldet av dødvedarter som finnes på de små gammelskogsarealene som er tilbake i dag, men det kan også være reliktføremønstre. Generelt for rester av gammelskog kan det ha vært en lang epoke med mindre eller svært lite dødved som følge av at denne er tatt ut i tråd med tidligere tiders skoghygiene. En restaurering er dermed svært ønsket. En annen viktig kvalitet i delområde Østmarka SØ er det høye antallet store og i stor grad intakte myrer. I så henseende er det dette delområdet som skårer høyest.

Østmarka naturreservat (delområde 4) – kopiert fra NINA rapporten

Østmarka naturreservatet er på knapt 18 km² og ligger i Enebakk, Lørenskog og Rælingen kommuner. Området ble fredet som naturreservat første gang 21.12.1990 og utvidet ved kgl. res. 13.12.2002. Formålet med fredningen er å bevare et større, relativt uberørt og variert barskogområde med tilhørende plante- og dyreliv, som er typisk for denne delen av Osloområdet, og som har særskilt vitenskapelig og pedagogisk betydning. I de sørøstre deler av Østmarka ble Rausjømarka skogreservat opprettet i 1976. Det var en administrativ fredning, ved formannskapsvedtak i Oslo kommune. Skogreservatet lå på Enebakk kommunes grunn, men Oslo skogvesen hadde overtatt driften av de 34 000 mål store Rausjøskogene i januar 1965, da Oslo kommune kjøpte eiendommen av And. H. Kiær & Co. Her fins et stort spenn mellom fattige og rike fastmarkstyper av skog. Arealet nord for Kroktjern, Midtre Kytetjern og Tonekollen er næringsfattig og dominert av bærlyngbarblandingsskog og blåbærgranskog, mens det sørøst for dette er mye lågurtgranskog. I sistnevnte vokser også mer krevende arter som blåveis, myske og vårerteknapp samt bl.a. skogsvingel og kranskonvall. I disse områdene er det også lokalt forekomster av edellauvtrær; lind, hassel og spisslønn. Dette rikområdet fortsetter også et stykke utenfor reservatet, i tilstøtende deler av Østmarka NØ. Som i de andre delområdene er det partier med rik sumpskog, inkludert myrkanter. De større myrene er fattige. Naturen i reservatet, og tidligere bruk blant annet som setermark, er beskrevet i egen bok av Fjelstad (1994). Det er ellers verdt å merke at også deler av Østmarka naturreservat har vært gjenstand for betydelige flatehogstingrep bakover i tid. Her fungerer betydelige deler som restaureringsområder. Særlig det opprinnelige Rausjømarka naturreservat på drøye 5 km² er kjerneområde for spredning av arter.

5.2.2. Myr

De nordvestlige og sydøstlige delene er ganske ulike når det gjelder myr. Det gjelder både størrelse og økologisk tilstand. Det slakere landskapet i sydøst, med mindre relative høydeforskjeller har gitt rom for store myrområder. De fleste av disse ser ikke ut til å ha vært grøftet. På Oslo-siden er det, etter en tolkning av Norgeskart, et skarpt skille i forekomst og størrelse nord og syd for Gullsmeden. Nord for dette området er det færre og mye mindre myrer. Det er nok på grunn av begrenset størrelse, at det har vært enklere å grøfte myrene, som så har grodd igjen, i dette området. Her er det dermed få myrområder av noe størrelse, de fleste av dem er mer eller mindre påvirket av grøfting, enten det skyldes skogproduksjon eller torvdrift. I sum har det vært omfattende grøftingsaktivitet innenfor utredningsområdet, men

det er også mye intakt myrareal, særlig da med de store fattigmyrer i delområde 2 Østmarka sørøst. Samtidig er det observert rikmyrselementer. Noen få små rikere myrer er intakte, mens det antas å være potensial for vellykket restaurering på flere tidligere registrerte rikmyrer. Det samme gjelder et stort antall fattigmyrer.

Flere av myrtypene som forekommer i Østmarka er rødlistede naturtyper. For mer informasjon, se NINA rapport, Naturbase og Norsk Rødliste for Naturtyper.

5.2.3. Kulturlandskap

Østmarka har mange spor etter gammel bosetting og setring, hvorav noen fortsatt har bygninger som er vedlikeholdte og i bruk til ulike formål. Innenfor nasjonalparken og friluftslivsområdet, slik disse er avgrenset i Statsforvalterens hovedforslag, kan nevnes Bysetra, Skjelbreia, Dølerud og Bøvelstad som fortsatt er forholdsvis intakte husmannsplasser med bygninger.

Ved noen av de tidligere plassene er det også rester av kulturlandskap bestående av naturbeitemark, slåttemark eller hagemark med stor biologisk verdi, som er skapt gjennom langvarig hevd. På enkelte plasser inngår store, gamle edellauvtrær. Det gjelder ikke minst på Sarabråten og Bråten. Opprettholdelse av slike verdier er avhengig av skjøtsel.

På noen av plassene som for eksempel Dølerud, Sarabråten, Lutdalen og Bøvelstad gjennomføres det skjøtsel i dag. Det samme gjelder også for flere gamle plasser utenfor verneforslaget, som på Vangen, Øvresaga og andre husmannsplasser i Rausjøgrenda, hvor det også er naturbeitemarker og slåttemark.

Endelig forvaltningsplan vil ha en nærmere beskrivelse av kulturlandskapsverdiene og det biologiske mangfoldet på de ulike plassene, særlig der det er aktuelt med skjøtsel. Rent funksjonelt er også lokaliteter som teknisk sett ikke er inkludert i vernet areal, en del av den økologiske sammenhengen for disse landskapene.

5.2.4. Dyreliv

I dette kapittelet vil det komme en nærmere beskrivelse av dyrelivet i Østmarka.

Pattedyr

Østmarka har en typisk fauna for lavlandet på Østlandet, men har i tillegg egnede habitater for de store rovdyrene med høye tettheter av de viktigste byttedyrene og god tilgang på store, skogkledte og ulendte områder. Området utgjør et intakt økosystem med arealkrevende skogsarter og med naturlig dynamikk mellom arter på ulike nivå i næringskjeden.

Kamerafeller har registrert ti ulike pattedyrarter. Rådyr synes å være tallrike, og særlig i delene av utredningsområdet nærmest kulturlandskapet. I tillegg til elg, er det gjort en observasjon av hjort. Det er forventet at antall hjort vil øke i tetthet i årene som kommer. Av de mindre predatorer er særlig rev og grevling tallrike, men det ble også registrert mår på kamerafellene. Vi har ikke gode tall på de mindre mårdyra. Hele nasjonalparken med tilgrensende vern vil være viktige leveområder for de fleste nevnte pattedyrene.

Fugl

For mange barskogstilknyttete fuglearter er det særlig viktig med variert, gammel naturskog med tilgang på store og gamle trær, innslag av store lauvtrær, og trær med rik påvekst av lav. Slik skog gir god tilgang på næring som invertebrater og bær, samt gode muligheter for å finne hekkeplasser i trehull og andre uregelmessigheter i trærne. Østmarka er levested for mange barskogsfugler, deriblant arter som er mindre vanlige i skoglandskap med mer intensivt skogbruk.

Hønsefugl

Jerpe ser ut til å ha en forholdsvis sterk populasjon i Østmarka. Orrfugl og storfugl finnes også.

Hakkespetter

Spetter er avhengig av gamle trær og død ved med forekomst av insektlarver, og har hatt tilbakegang på grunn av moderne skogbruk. Flaggspett og svartspett er vanlige, og tretåspett er en karakterart i Østmarka naturreservat. Grønnspekk, dvergspett og gråspett er alle i stor grad avhengig av lauvtrær, mens vendehals foretrekker åpen skog og beitemark, men alle disse forekommer likevel sparsomt som hekkefugler i Østmarka.

Rovfugler og ugler

Spurvehauk, hønsehauk (NT), musvåk, vandrefalk og vepsevåk (NT) hekker alle i området. Fiskeørn (NT) hekker i noe varierende antall, men tre til fire par er ikke uvanlig. Den kan ha rede i de sentrale delene av Østmarka, men flyr helt til Øyeren for å fiske. Havørn har blitt observert over Øyeren og kongeørn sees fra tid til annen, men da bare på streif. Av uglene er spurveugle og perleugle normale hekkefugler, mens kattugle er fåtallig. Hubro hekker ikke lenger i området, og lappugle og slagugle har bare blitt sporadisk observert.

Øvrige fugler

Noen småfuglearter som er vanlige i Østmarka, er knyttet til livsmiljø typiske for naturskog, deriblant granmeis, løvmeis, spettmeis, stjertmeis, svartmeis, toppmeis og trekryper. Løvmeis, spettmeis og stjertmeis trenger også en viss mengde lauvtrær i skogen. Av øvrige fuglearter kan nevnes nattravn som forekommer i glissen furuskog i Østmarka, og storlom som kan observeres i en del vann og trolig hekker i området.

5.2.5. Rødlistede arter

I dette kapittelet vil det gis en nærmere beskrivelse av områdets habitater og elementer med verdi for truede og sårbare arter. Liste og kart over de registrerte rødlisteartene bør inngå. Viktige signalarter og spesielle arter for Østmarka bør også omtales nærmere.

De registrerte rødlisteartene representerer et bredt biologisk mangfold, ved at de er fordelt på mange organismegrupper. Det gjenspeiler også habitater og elementer som området huser. Det er flere delområder med både insekter, karplanter, moser, lav og sopp som er trua og sjeldne. Disse er knyttet til blant annet partier med kalkrik skog, våtmark og fuktskog, gammel skog med innslag av både stående og liggende død ved av ulike nedbrytningsstadier, og/eller løv/blandingsskog med innslag av osp og gamle løvtrær. Særlig eksisterende Østmarka naturreservat og andre mindre kjerneområder, både innenfor og utenfor verneforslaget, fungerer som spredningskilder. Nordøst i Østmarka ligger også eksisterende Ramstadslottet naturreservat, med potensiale for spredning av gammelskogsarter.

5.2.6. Fremmede arter

Fremmede arter utgjør ikke noe stort problem i området. Det er et relativt stort antall fremmedartsforekomster angitt i Artskart, men de aller fleste dreier seg om funn langs veiene i området eller andre steder med kulturpåvirkning. Disse synes ikke å representere noen fare for å spre seg ut i naturlig skogsmark, iallfall så langt.

5.3. Kulturhistorie, kulturmiljø og kulturminner

Viken fylkeskommune og Byantikvaren i Oslo har i forbindelse med verneprosessen utarbeidet en egen fagrapport om kulturminner og kulturhistorie i utredningsområdet. Under følger en beskrivelse av områdets historiske bruk, hentet fra rapporten.

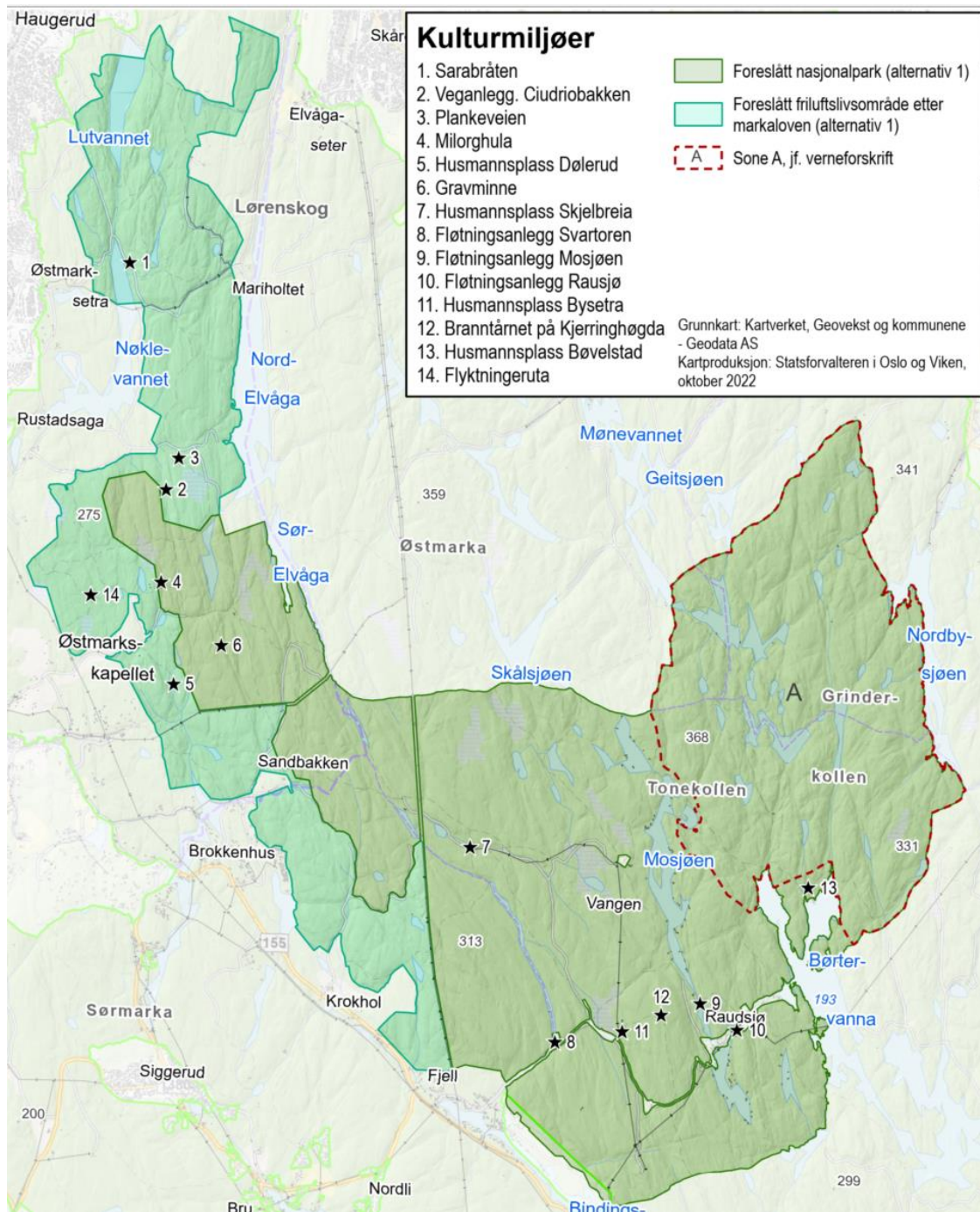
Østmarka inneholder en lang rekke spor etter tidligere tiders bruk. Her kan den skarpøyde vandrers oppdage rester og minner etter bosetting, setring, ferdsel og transport, samt hogst, fløting og sagbruksvirksomhet. Kulturminnene i Østmarka synliggjør menneskenes tilstedeværelse gjennom tidene. I tidligere tider ga Østmarka livsgrunnlag og livberging – fra de første fangstfolkene i eldre steinalder til våre nære forfedre. De brukte skogen og utmarka i det ekstensive «mangesysleriet» som kjennetegnet primærnæringene i Norge helt fram til tidlig 1900-tall. Før reformasjonen var mye av Østmarka sannsynligvis allmenning. Dette var områder utenfor de etablerte gårdene, som ble brukt i fellesskap til beite, setre, jakt, fiske og uttak av trevirke. Det har i mindre grad vært tradisjonelle gårder i Østmarka eid av bønder i slekt etter slekt. Etter reformasjonen ble Østmarka-området underlagt kongen som krongods. På 1500- og 1600-tallet vokste det fram nye næringer som var avhengige av skog. Skogen ga tømmer til sagbrukene og trekull til verkene, og skoglandskapet ble mer intensivt utnyttet. Utnyttningen av skogressursene ble en viktig næring for store deler av befolkningen på Østlandet. Skogene i Vest-Europa var uthugget, og det ble stor etterspørsel etter norsk trelast. De mange vassdragene muliggjorde tidlig industrivirksomhet. Tømmeret ble fraktet fra skogen med hest og slede og fløtet på elver og vann. Det ble etablert sagbruksvirksomhet langs elver og bekker. Trelast ble Norges viktigste eksportvare, og var derfor viktig for både bønder og andre skogeiere. Driften ga grunnlag for permanent bosetting i skogen, som leilendingsbruk og husmannsplasser under store skogeiere. Gjennom kjøpstadprivilegiene av 1662 og sagsbruksprivilegiene i 1688 ga myndighetene rike Christiania-borgere enerett til å drive næringer. I Østmarka var de største skogeiendommene Losby gods i Lørenskog og Rausjø skog i Enebakk. Fra andre halvdel av 1700-tallet eide familien Cudrio på Losby begge disse eiendommene og i tillegg Krokholmarna og flere andre. Cudrio eide med dette nesten hele Østmarka. På slutten av 1600-tallet ble Flatebygodset i Enebakk bygd opp som en stor virksomhet basert på sagbruksdriften. Andre store skogeiendommer har tilhørt Ekeberg og Børter i Enebakk, samt Heftyefamiliens eiendom ved Nøkle vann i Aker. Den siste ble senere kjøpt av Aker herred, som i 1948 ble en del av Oslo kommune. I 1907 ble Rausjø solgt til selskapet And. H. Kiær & Co, som i mange år var Norges ledende trelastbedrift. I 1965 solgte Kiær-selskapet Rausjø-eiendommen til Oslo kommune ved Skogvesenet for 7 millioner kroner. Dette markerte slutten på et privat eierskap som hadde vart i 302 år. I Follo begynte Kråkstad/Ski herred fra 1912 å kjøpe gårder med skog i blant annet Østmarka, og disse inngår nå i Nordre Follo kommuneskoger. Bruken av utmarksressursene i Østmarka i nyere tid nådde et høydepunkt på slutten av 1800- og tidlig 1900-tall. Et høyt folketall i bygdene rundt Østmarka førte til en intens utnyttning av arealene, før utvandring og urbanisering lettet

på trykket. Et godt eksempel på dette er den omfattende aktiviteten i Rausjøgrenda, samt seterdrift og beiting i utmarka fra Lørenskog-, Rælingen- og Enebakk-sida. De fleste bevarte kulturminnene vi kan se i Østmarka i dag er spor etter husmannsplasser, skogbruk, sagbruk og fløting fra midten av 1600-tallet og framover til vår tid. Særlig skogsdriften satte tallrike og omfattende spor etter seg. I dag er Østmarka et viktig område for friluftsliv og rekreasjon. I løpet av 1800-tallet vokste det frem et nytt syn på naturen som var inspirert av romantikken. Naturen ble ikke lenger bare vurdert ut i fra nytteverdi, men den var noe opprinnelig og naturlig og representerte frihet og noe opphøyet. Hovedstadens borgerskap tok i bruk de nærliggende skogområdene til friluftsliv og turgåing. En av Kristianias ledende forretningsmenn, Thomas J. Heftye spilte en viktig rolle i framveksten av friluftslivet i Norge. Han kjøpte Sarabråten ved Nøklevann med omkringliggende skogeiendommer for å sikre naturområder for allmuen. Han var initiativtaker til etableringen av Den Norske Turistforening (DNT) som ble stiftet 21. januar 1868, og Heftye ble DNTs første formann. I tiden rundt forrige århundreskiftet og utover på 1900-tallet økte turaktiviteten også blant andre samfunnsgrupper som følge av en mer regulert arbeidshverdag. Friluftsklubben startet merking og rydding av stiene i den vestlige og Oslo-nære delen av marka, og mange av plassene innover i skogen tilbød servering på kjøkken og kammers. DNT Oslo og omegn driver i dag fire turisthytter i Østmarka og merker stier og turveier med kulturminneverdi. Også i kommuneskogene er friluftsliv og verneinteresser blitt et bærende grunnlag i forvaltningen.

Verneformålet er særlig knyttet til kulturminner som gjenspeiler den historiske bruken. Eksempler på kulturminner som kan være relevant i forhold til verneformål for nasjonalpark og friluftslivsområde, jf. også avmerking på tilhørende kart under:

1. Sarabråten. Kulturmiljø med ruiner etter hovedhus, kuskeboligen og uthus.
2. Veganlegg. Ciudriobakken. Oppmurt sti som følger den smale ryggen på vestsiden av Kruggmyr.
3. Plankeveien. Plankeveien gikk fra Enebakk forbi bygdeborgen på Slottsåsen tilhørende Ekeberg, opp Børterdalen og ut på Børtervann, gjennom Rausjøgrenda opp til Mosjøen, nordvestover til Skjelbreia og Eriksvann, ut på Sør-Elvåga, videre nordover til sydenden av Nord-Elvåga og så vestover opp langs bekken til nordenden av Langvann. Videre over Kruggmyr og ned til Ødegården og ut på Nøklevann og ned til Østensjøvannet og byen.
4. Milorghula ved Smalvann. I en blokkrik og storsteina ur litt øst for Smalvann hadde Milorgområde 13130 ett av sine våpenlagre. Oppunder taket i hulen på en smal hylle var det plass til en del utstyr. Hula er mer enn tre meter dyp og har flere innganger. Her ble det oppbevart maskinpistoler, ammunisjon, sprengstoff og hjemmelagde håndgranater. Hula ble aldri funnet av tyskerne under krigen.
5. Husmannsplass. Dølerud ved Dølerudåsen. Plassen ble solgt fra Store Li til Øvre Gjersrud i 1910, og ble i 1971 kjøpt av Oslo kommune. Fra 2015 er den disponert av Den Norske Turistforening Oslo og omegn. Lokaliteten omfatter våningshus og fire ruiner, røyser, steingjerder og åpent kulturlandskap.
6. Gravminne? Reist stein. Steinen har vært veltet og brukket i to. De to delene er diskret sementert sammen og hele steinen likeledes diskret sementert fast til fjellet.
7. Husmannsplass. Skjelbreia. Skjelbreia var en husmannsplass under Rausjøbruket. Bolighus fra tredje-kvartal av 1700- tallet.
8. Fløtningsanlegg. Svartoren.
9. Fløtningsanlegg. Mosjøen.

10. Fløtningsanlegg. Rausjø.
11. Opprinnelig seter, deretter husmannsplass. Bysetra.
12. Branntårnet på Kjerringhøgda.
13. Husmannsplass. Bøvelstad.
14. Flyktningeruta. Flyktningeruta er en vandrerute som er basert på rutene som flyktningelosene benyttet da de førte folk til sikkerhet i Sverige under krigen 1940-45. Flyktningeruta ble innviet 9. juni 1995 i forbindelse med 50-årsjubileet for frigjøringen.

Kart som viser noen eksempler på kulturverdier i utredningsområdet og som er relatert til verneformålet.

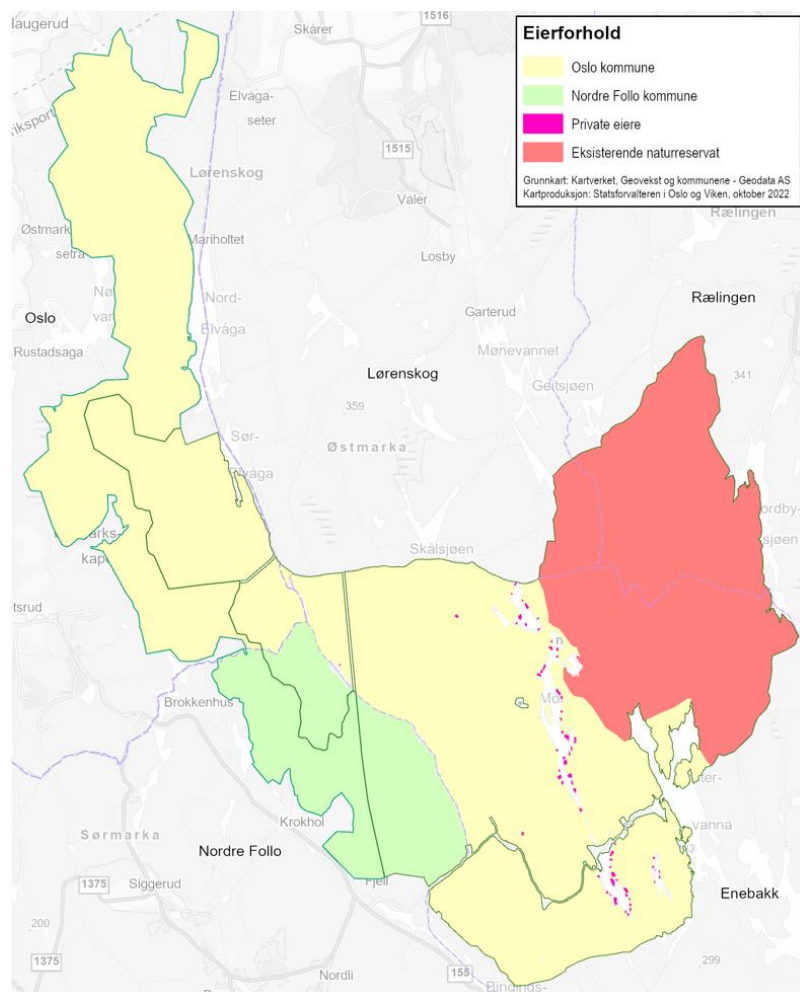
6. Brukerinteresser

6.1. Eierstruktur

Med utgangspunkt i høringsforslag Alternativ 1 – utgjør nasjonalparkforslaget ca. 54 km², som i hovedsak er kommunalt eid av Oslo og Nordre Follo kommuner. Oslo kommune eier det meste av arealet, og har eiendommer både i egen kommune i vest og i Enebakk kommune. Nordre Follo kommune eier ca. 16 km² øst for Krokhol. Nord og nordøst for Lutvannet, ved Puttåsen, har to private grunneiere tilbudt areal for frivillig vern av skog som friluftslivsområde. Det er foreløpig ikke startet formell prosess for disse. I eksisterende Østmarka naturreservat eier Oslo kommune betydelige deler i syd, mens det resterende arealet består av flere noe mindre eiendommer eid av Miljødirektoratet, aksjeselskap og private.

Langs Mosjøen og Rausjøen ligger det et stort antall private hytter, som har egne fradelte tomter. Det ligger også noen hyttetomter spredt rundt Studttjernet i sydøst og Tonevannet vest-for eksisterende naturreservat. Totalt sett er det ca. 70-80 private og fradelte hytteeiendommer. Størrelsen på tomtene varierer, men de er generelt forholdsvis små.

Se kartet under for eiendomsstrukturen.

Kart over eierforhold i verneforslaget.

6.2. Friluftsliv

Som ledd i kunnskapsinnhenting i verneplanprosessen fikk Norsk institutt for naturforskning (NINA) også i oppdrag å kartlegge og beskrive den menneskelige bruken av utredningsområdet.

Med sin beliggenhet tett på byen er Østmarka et svært populært naturområde for befolkningen i Osloområdet, men besøkes også hyppig av folk som bor andre steder i Viken.

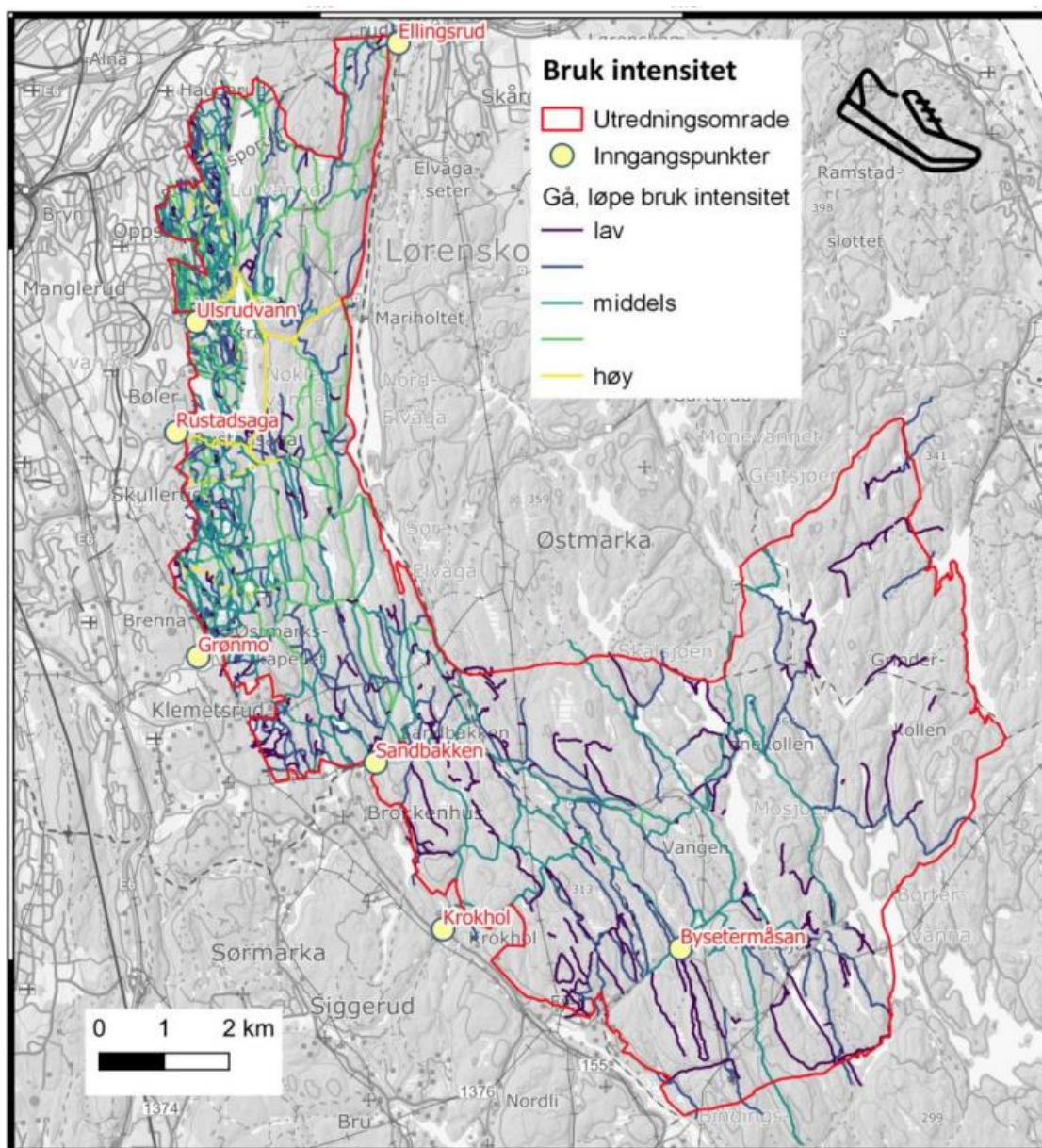
Parkeringsplasser og T-banestasjoner rundt marka, som ved Ulsrud, Rustadsaga, Skullerud, Grønmo og Bysetermåsan, fungerer som de viktigste innfartsårene. Fra disse starter et stort nett av veier, turstier og når forholdene ligger til rette for det, preparerte skiløyper. Det finnes mange gode fiskevann og badeplasser. Vannene gir også fine muligheter for padling, både med kano og kajakk. Når isen har lagt seg, kan folk gå på skøyter.

Gjennom de senere årene har marka blitt en stadig mer populær arena for sykling, ikke bare på de mange veiene, men også ute i terrenget på stiene. Nær Skullerud T-banestasjon er det etablert en egen 12 kilometer lang terrengsykkelbane, Pioneren. Østmarka er også et yndet sted for buldring, klatring på store steiner og lave klippevegger. Særlig kjent er områdene ved Hauktjern og Hellerud, men på nettstedet Klatring reklameres det for at det mellom disse feltene «ligger klippebåndene som paddehatter». Den samme nettsiden framholder Østmarka som et «buldremekka». Det gjennomføres også treninger i flere idretter, både for barn og voksne. Det arrangeres også idrettskonkurranser, for eksempel Terrengsykkelrittet, Østmarka buldremaraton, turrennet Østmarkrunden og Østmarka Trail Challenge. På veier og i svært begrenset grad på stier foregår det også hesteridning, særlig fra nord og nordvest. Ved Skjelbreia holder Osloområdet trekkhundklubb til.

Aktivitetene er varierte og mangfoldige. Eksemplene over er langt fra uttømmende, men illustrerer at Østmarka er arena for mange ulike bruksmåter.

Besøk, bruk og innfallspor

I sin utredning estimerte NINA at det gjennomføres om lag 1,2 millioner besøk i utredningsområdet i løpet av et år. Det er et meget tett sti- og løypenett i randsonen mot byen. Det er desidert størst bruksintensitet i de nordvestlige delene og ved innfallsporene Ulsrud, Rustadsaga og Grønmo. Mellom disse tre er det igjen mer enn 50 mindre innfallspor. Bruken avtar generelt sørover og østover, men bruksintensiteten ved innfallsporene vedvarer noen kilometer innover. Se kartet under. Dette betyr at folk går forholdsvis lang tur og at innfallsporene har ganske stor betydning for bruken langt inn i Marka. Hovedferdselen er knyttet til infrastruktur som veger og merka stier.

Kart med illustrasjon av bruksintensiteten knyttet til gående i utredningsområdet og basert på bruken av «Strava-data». Hentet fra NINA-rapport 2016.

Arrangementer og organisert ferdsel

Friluftsliv og idrett utøves i betydelig grad på organisert basis. Som eksempel kan nevnes speiderturer, fellestreninger og fotturer med ulike formål. Under følger noen eksempler på arrangementer og organisert aktivitet i området. Dette er ikke uttømmende.

- Terrensykkelrittet. Årlig terrensykkelritt. Opp mot 800 deltakere, de seneste årene +/- 300 deltakere.
- Fuglehund- og apportprøve i regi av Norsk Vorstehundklubb. Ukjent antall deltakere. Årlig.
- OlaDilt-orientering. Organisert og populær turorientering i barmarkssesongen som genererer mye ferdsel. Årlig.
- Østmarkrunden. Skirenn i regi av Rustad IL langrenn. Årlig.
- Ulike orienteringskonkurranser i regi av Oppsal orientering. Klubbkonkurranser, regionmesterskap og lignende.
- Veteranløpet. Orienteringsløp i regi av Bækkelaget Sportsklub.

- Ulike typer aktivitet i forbindelse med leirskoledriften til Vangen skistue.
- Ulike typer trekkhundløp/aktiviteter i regi av Osloomarka trekkhundklubb.
- Redningsøvelser i regi av Oslo Røde Kors. Flere ganger i året.
- Ulike typer organiserte vandreturer, eksempelvis i regi av Østmarkas venner, DNT, speiderforeninger osv. Noen av disse vandringene kan ha fort ha tresifret antall deltakere.
- Ulike typer organiserte idrettstreninger, eksempelvis klubbtreninger for terrengsyklister i regi av IF Frøy.

Trender og utvikling i bruk

Terrengsykling har i løpet av de siste 10-20 årene gått fra å være en mindre utbredt aktivitet i Østmarka, til å bli en av de største. Både sykling på grusveiene og på sti har økt kraftig. Mobilbruk har også påvirket friluftslivet i Østmarka. De fleste terrengsyklister orienterer seg ved hjelp av GPS. Ved å følge digitale kart, heller enn merkede løyper, finner man lettere frem til nye områder og uprøvde stier. Tips og erfaringer deles flittig i sosiale medier. Slik blir også større deler av Østmarka tilgjengelig for flere. NINA antar at denne typen bruk av digitale kart også har blitt vanligere blant andre brukergrupper, som ski- og turgåere. Veksten i nye aktiviteter kan også ha ført til at flere tar i bruk terrenget på andre måter, og at det har blitt vanligere å bevege seg utenfor tilrettelagte ferdselsårer. Bruk av hengekøyer, bålrensing, stisykling og turer til utsiktspunkter eller mer «urørte» områder er alle eksempler på aktiviteter som dels foregår andre steder enn langs veiene eller i randsonen mot vest. Når det gjelder fordeling av aktiviteter, trekker NINA frem familier på søndagstur, skiløpere, turgåere, joggere, småbarnsforeldre med barnevogn, syklistene på veier og stier, bærplukkere og sopp-sankere, folk som er ute for å bade, vennegjenger som drar ut for å overnatte, folk som er ute for å oppleve og observere.

Det må også forventes at bruken og antallet nye brukergrupper vil fortsette å øke i årene som kommer.

6.3. Jakt og fiske

I Oslo kommune foregår det ikke småviltjakt. Uttak av hjortevilt gjøres av egne ansatte for å regulere bestanden. På Oslo kommune sine eiendommer i Enebakk kommune selges det jaktkort for rådyr- og småviltjakt. Ski jeger- og fiskerforening (Ski JFF) har inngått avtale om leie av jakt- og fiskeretten i Nordre Follo kommuneskoger. Avtalen gir medlemmene av Ski JFF mulighet til jakt på småvilt, rovvilt, rådyr, elg og bever.

I følge OFA (Osloomarkas Fiskeadministrasjon) tilsier tilbakemeldinger og fangstrapporteringer at aktiviteten av fiske i Østmarka er svært høy. OFA setter ut fisk (ørret og noe røye) og gjennomfører habitatforbedrende tiltak i gytebekkene til ørret, prøvefiske for bestandskartlegging, tynningsfiske for bestandsregulering og predasjonskontroll ved fangst av mink.

6.4. Reiseliv

Serveringssteder og DNT-hytter

Skjelbreia er det eneste serveringsstedet som geografisk ligger innenfor nasjonalparken, og er normalt åpen på søndager. Det er også flere serveringssteder av varierende størrelse i

umiddelbar nærhet av verneforslaget. Det gjelder Østmarkskapellet ved Grønmo, hvor det er sportsgudstjeneste og kafe med enkel servering på søndager, og ellers et stort antall besøk og overnattingstilbud til skoleklasser, barnehager, kurs, kor og foreninger. Ved Siggerud ligger Sandbakken sportsstue. Sandbakken har åpen kafe fredag, lørdag og søndag. I noe lenger avstand fra verneforslaget i vest ligger Rustadsaga ved Nøklevann og Skullerudstua ved Skullerud. Ved Mosjøen, i midtre deler av området, ligger Vangen skistue og leirskole, hvor det er åpen kafeteria alle dager i uken. Vangen er grenset ut av vernet. På vestsiden av Nord-Elvågå ligger Mariholtet sportsstue, noe øst for verneforslaget.

DNT har de tre selvbetjeningshyttene Dølerud, Bøvelstad og Øvresaga.

Fremtidig reiseliv og næringsvirksomhet

En nasjonalpark i det sentrale Østlandsområdet vil kunne bli en merkevare som har relativt sterk tiltrekning på turister og besøkende. Erfaringer fra andre bynære nasjonalparker tilsier at aktiviteten og antall besøkende til Østmarka vil kunne øke betraktelig. Nye tjenester og produkter innen reiseliv som baserer seg på nasjonalparken som merkevare må forventes. I tillegg vil økt besøk gi større omsetning innen transport, overnatting, servering og dagligvarer. Opprettelse av en nasjonalpark kan dermed bidra til lokal og regional verdiskaping ved å være en opplevelsestjeneste, som tiltrekker turister til regionen eller får turistene til å bli lenger.

Menon Economics skriver at størrelsen på nytteverdien i stor grad vil avhenge av i hvilken grad det legges til rette for besøk gjennom besøkssenter, andre fasiliteter osv. i området, og hvordan dette markedsføres. Menon skriver videre at det kan være mer hensiktsmessig å ikke legge til rette for «flest mulig» tilreisende, men heller utvikling av besøkssenter etc. med tilhørende infrastruktur i konsentrerte områder for tilreisende med høyere betalingsvillighet. Dette kan gi høy samfunnsnytte, og vil dessuten legge til rette for større lokal verdiskaping og ringvirkninger.

6.5. Landbruk

Landbruksinteressene i området har historisk knyttet seg til skogbruk og beite. Skogbruk og hogst er ikke tillatt, hverken i nasjonalpark, friluftslivsområde eller naturreservat, med unntak av skjøtselstiltak som fremmer formålet med vernet.

Det er ikke beite av næringsmessig betydning i området, og området ligger innenfor ulvesonen hvor utmarksbeite ikke er mulig. Det er dyr på inngjerdete beiter på Vangen, utenfor verneforslaget, og periodevis sau på Bøvelstad for å holde kulturlandskapet i hevd.

6.6. Forskning og undervisning

Flere forskningsprosjekter er gjennomført i Østmarka. Det forventes minst like stor interesse fremover.

Med tanke på området beskaffenhet som et større, lavereliggende og offentlig eid skogsområde, med relativt intakt flora og fauna på ulike nivåer i næringskjeden, kan området være godt egnet både for forskning og undervisning innen fag som biologi og økologi, men også for friluftsliv og naturfagstema i bl.a. miljø- og naturressurser og naturbasert reiseliv, samt samfunnsfaglige studier knyttet til for eksempel friluftsliv, helse og psykologi.

Videre vil beliggenheten nær store befolkningskonsentrasjoner og forsknings- og undervisningssenter gjøre reise, studier og overvåking enklere enn mange andre steder. Skjøtsel og naturrestaurering etter ulike metoder vil være i tråd med de ulike verneformålene og man bør kunne tillate relevant forskning også på dette. Det er et mål at vernet bidrar til forskning og undervisning, som kan gi økt kunnskap til nytte for forvaltningen og samfunnet ellers.

6.7. Bygg, installasjoner og infrastruktur

Demninger og regulerte vann

I dag er Børtervann og Nord- og Sør-Elvåga drikkevannforsyningsdammer. I tillegg er Børtervanna tilknyttet kraftproduksjon. Disse ligger utenfor verneforslaget. Det ligger dermed ingen dammer eller vannmagasin som er regulert til kraftproduksjon innenfor vernegrensene. Nøklevann har status som drikkevannsreserve, men er for øvrig uten regulering. Det er noen eldre demninger i området, bl.a. knyttet til Mosjøen, Rausjøen og Svartoren. Disse er opprinnelig etablert som fløtningsdammer, men kan nå betegnes som rekreasjonsdammer. Det foregår ingen regulering av disse vannene i dag.

Hytter og andre bygninger

Det er spesielt i de sørlige områdene i Rausjømarka at det ligger en god del hytter og øvrig bebyggelse. Her er det større tetthet rundt Mosjøen og Rausjøen, men det er også noen hytter rundt Tonevannet og Stuttjernet. Ingen av hyttene i Rausjøgrenda har innlagt vann, men noen ved Rausjø har innlagt strøm. Hyttene er av enkel standard.

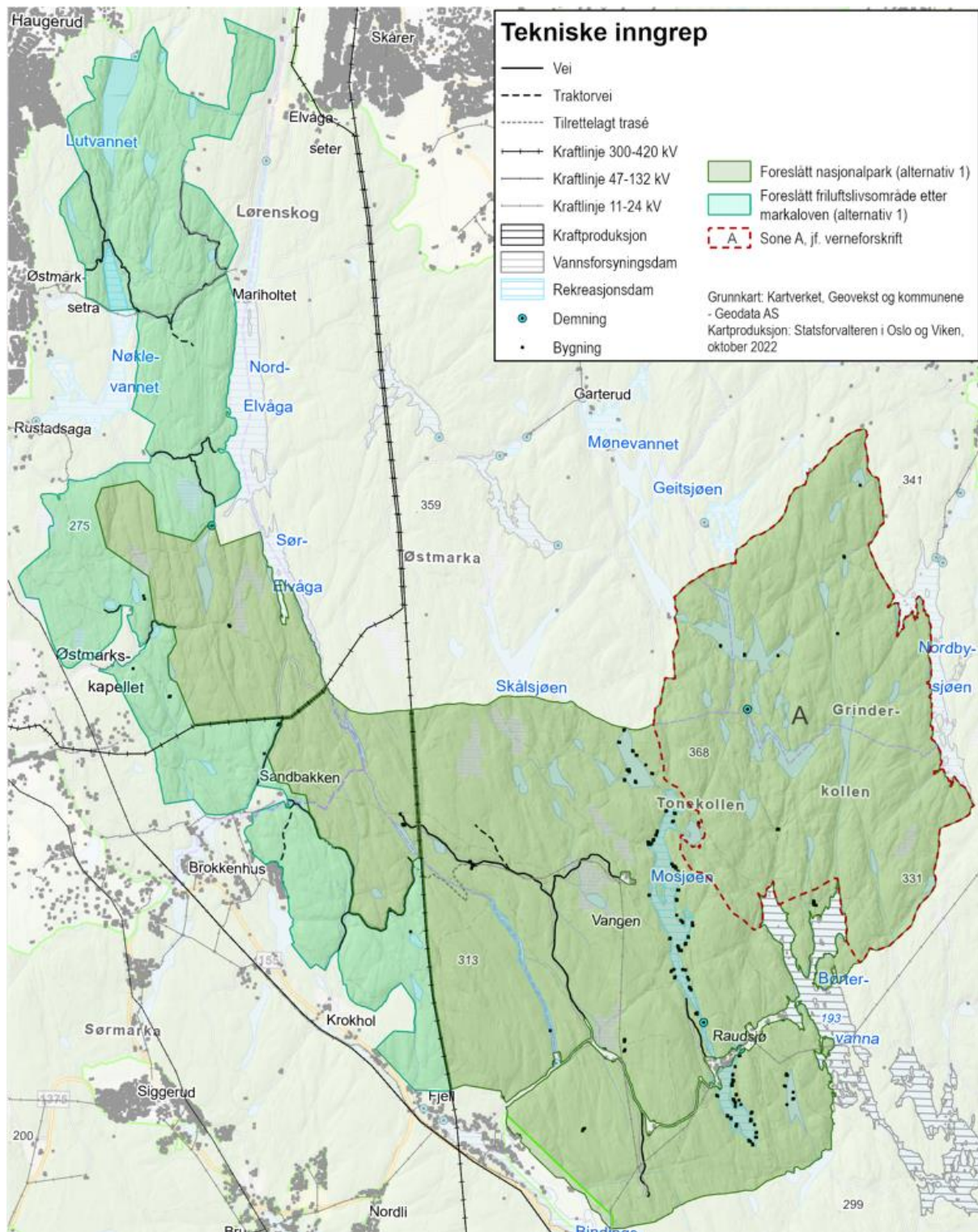
Nordøst for Rausjøen ligger Rausjøgrenda med blant annet gamle Rausjø skole og husmannsplassen Øvresaga, som i dag er en ubetjent DNT-hytte. Det er to bosetninger i Rausjøgrenda. Ingen av disse ligger innenfor de vernegrensene. Forøvrig vises det til beskrivelsen av serveringsteder over.

Kraftledninger

Flere kraftledninger går inn i utredningsområdet. Det strekker seg en 22 kV kraftledning i nordøstlig retning fra Bindingsvannet over Rausjøen og Børtervanna til Gjeddevann, sør for Østmarka naturreservat. Vest for Rausjøen går en avstikker fra den samme ledningen nordover mot Vangen og ender opp ved Skjelbreia. I retningen nord til sør går to store kraftledninger parallelt fra Lørenskog, henholdsvis med spenning 300 kV og 420 kV. Disse skiller vei rett øst for Sør-Elvåga hvor 300 kV-kraftledningen fortsetter sørover til Fjell, mens 420 kV-kraftledningen går vestover og til Klemetsrud. Ved Nøklevann krysser en 11 kV kraftledning vannet for så å svinge nordover og ende opp ved Haukåsen.

Veier

I området finnes både gruslagte veier, traktorveier og andre mindre kjørespor. For oversikt over veier og traktorveier, vises det til kartet under over tekniske inngrep. Veiene er stengt ved bom, med unntak av inn til parkeringsplassen på Bysetermåsan. De fleste veiene som ikke holdes åpne vinterstid, brukes som trasé for skiløyper. Dette gjelder også en god del eldre veilegemer, som ikke lenger brukes som vei.

Kart med oversikt over ulike tekniske inngrep.

6.8. Motorferdsel

Ved at veiene er stengt med bom, er motorferdselen regulert og knytter seg til adkomst til hytter, Skjeldbreia, Vangen og Rausjøgrenda. Oslo kommune, Bymiljøetaten, kjører for eiendomsdrift, oppsyn og vedlikehold som grunneier. I tillegg brukes veiene som adkomst til vedlikehold og drift av strømnettet, samt kjøring til militæranlegget på Svartåsen. Det kjøres også av Skiforeningen, DNT og ØX som driver arbeid i skiløyper og stier, samt av OFA i forbindelse med deres kultiveringsarbeid.

Under følger en kort oppsummering av kjøring og kjøretillatelse på veiene i Rausjømarka i 2022.

Rausjøveien: 59 eiendommer med kjøretillatelse. Alle disse har rett til egen kjøring og ubegrenset rett til besøkskjøring.

Vangenveien: 30 eiendommer med kjøretillatelse, to fastboende (Vangen og Nedre Vangen) og 28 hytteeiendommer. De fastboende kan ha ubegrenset besøk. Dette gjelder ikke for hytteeiendommene, der det kun gis tillatelse for egen bil. I tillegg kommer kjøring til Vangen skistue og leirskole: vareleveranser, ansatte, busser og biler med gjester etc.

Skjelbreia: 2 eiendommer med kjøretillatelse. En hytte ved Skjelbreivann og plassen Skjelbreia der Osломarka trekkhundklubb er leietaker. Disse har per i dag 10 besøkstillatelse til kjøring, i tillegg til røkteren som passer stedet.

Ut over dette kan det gis kjøretillatelse ved spesielle arrangementer. Det forekommer også noe uregistrert motorferdsel, spesielt på Rausjøveien hvor bommen ofte står åpen.

7. Forvaltning

7.1. Innledning

Østmarka har en rekke ulike brukerinteresser. Det vil også kunne forventes at en nasjonalpark vil generere ytterligere bruk og kanskje flere nye interesser. Det er samtidig et område der skjøtsel og naturrestaurering i deler av området vil være positivt for naturverdiene. For brukerinteressene og den fremtidige forvaltningen, vil det derfor være viktig med skjøtelsesplan, besøksstrategi og retningslinjer for praktiseringen av verneforskriftene.

7.2. Forvaltningsmål

Her vil det komme forvaltningsmål.

Forvaltningsmål er langsiktige og/eller strategiske mål som verneområdeforvaltningen ønsker å arbeide med for å styrke verneformålet. Eksempel kan være mål knyttet til bevaring og videreutvikling av naturverdier, kulturmiljø, bruk og opplevelse av området.

Formålsbestemmelsene i verneforskriftene legger premissene for forvaltningsmålene.

7.3. Bevaringsmål

Her vil det komme bevaringsmål.

For å ivareta verneverdiene skal forvaltningsmyndigheten definere og bruke bevaringsmål, som er mer konkrete enn det overordnede verneformålet. Bevaringsmål handler om å sette konkrete mål for ønsket tilstand for naturkvaliteter og andre forhold som er viktige for verneverdiene. Bevaringsmålene skal være målbare, og det skal gjennomføres overvåking for å følge med på utvikling av tilstanden.

Oppgaver knyttet til besøksforvaltning, skjøtsel og tiltak skal inngå i arbeidet med bevaringsmål. I Miljødirektoratets fagsystem for bevaringsmål NatStat er det flere tilstandsvariabler som er spesielt utviklet for bruk i besøksforvaltningsarbeidet.

7.4. Skjøtselsplan

Skjøtselsplan må utarbeides av den fremtidige forvaltningsmyndigheten. Denne bør være felles for nasjonalparken og friluftslivsområdet. Omtalen i dette kapittelet gjelder derfor for begge verneområdene.

Skjøtselsplanen skal definere avgrensede områder/forekomster/bestander som bør prioriteres for restaurerings- og skjøtselstiltak. I første omgang bør denne begrenses til noen få utvalgte områder. Planen skal beskrive gjennomføringen av konkrete tiltak i de respektive områdene. Klart definerte mål for skjøtsels- og restaureringstiltak, og metoder for overvåking, er nødvendig for å oppnå ønsket effekt. Det er et mål om effektiv/riktig ressursbruk i forhold til oppnådd effekt for naturkvaliteter og verneverdier. Skjøtselen vil måtte tilpasses og justeres i tråd med at man høster erfaringer, og ut fra tilgjengelige ressurser. Det bør tas sikte på at det årlig gjennomføres målrettet skjøtsel i området.

Det bør søkes samarbeid med forsknings- og undervisningsinstitusjoner når det gjelder planlegging, valg og testing av metoder og overvåking av effekt. Den konkrete gjennomføringen bør i mange tilfeller søkes gjort i samarbeid med eksempelvis kommunens skogforvaltning, ev. gjennom tjenestekjøp. Kommunenes skogforvaltning bør dermed også involveres tidlig i fasen med utarbeidelse av skjøtselsplan og løpende prioritering av tiltak. Kulturminnemyndighetene må også involveres.

Formålet med restaurerings- og skjøtselsarbeid i Østmarka

Med skjøtsel og restaurering menes aktive tiltak som har til formål å ta vare på eller fremme områdets naturkvaliteter og verneverdier i samsvar med verneformålet. Kanalisering av ferdsel regnes også som et skjøtselstiltak når formålet er å styre ferdselen bort fra et sårbart naturmiljø, men dette vil behandles i besøksstrategien.

Utgangspunktet er at naturen skal ha fri utvikling. Skjøtsel vil først og fremst være nødvendig for å avbøte menneskers påvirkning eller å opprettholde viktige kvaliteter knyttet til historisk bruk og langvarig hevd. Det er særlig følgende påvirkning og hevd som gjør at ulike restaurerings- og skjøtselstiltak kan være positivt for verneverdiene i Østmarka:

- Tidligere grøfting av myr og sumpskog (særlig i nordvest, jf. delområde 1 i NINA rapport)
- Skogsdrift (særlig i sydøst, jf. delområde 2 i NINA rapport)
- Former for kulturpåvirkning, med langvarig og ekstensiv hevd av slåttemarker, beitearealer og hagemarker, som har hatt positiv effekt for biomangfoldet

Områdene i Østmarka der tiltak for restaurering kan være aktuelt, er i hovedsak ikke svært forringede økosystem. Restaurering anbefales primært for å bedre den økologiske tilstanden ved å fremskynde naturlige prosesser mot vegetasjonsstrukturer, hydrologi og artssamfunn som i mindre grad er påvirket av menneskelige inngrep i form av hogst, planting og grøfting.

Myr og sumpskog i forringet tilstand, av for eksempel grøfting, krever ofte aktiv restaurering for å gjenopprette en god økologisk tilstand. Skog som er preget av flatehogst og planting trenger ikke nødvendigvis aktive restaureringstiltak for å oppnå god økologisk tilstand over tid. Utvikling av kvaliteter i retning av naturskog, med variasjon i trærnes alder og størrelse, mengde og diversitet av død ved, vil imidlertid kunne ta svært lang tid. Aktive restaureringstiltak kan fremskynde denne prosessen, og danne grunnlag for et større artsmangfold knyttet til skogen. Tiltak for å gjøre kulturskog mer variert, vil også kunne øke opplevelsesverdien. Dette vil særlig være aktuelt i friluftslivsområdet for å skape mer friluftsvennlig skog. Introduisering av truede arter (ex situ-bevaring) i verneområder, vil både kunne sikre artenes overlevelse og øke det biologiske mangfoldet i området.

Det bør også gjennomføres skjøtsel for å hindre gjengroing, opprettholde eller reetablere artsrike arealer i kulturlandskapet som har hatt langvarig hevd i form av slått og beite (slåttemark, naturbeitemark og hagemark). Skjøtsel er også aktuelt for å opprettholde andre kulturmiljøer og -minner.

Aktuelle restaurerings- og skjøtselstiltak

Under trekkes det frem noen eksempler på aktuelle former og metoder for skjøtsel og restaurering i Østmarka, basert på NINA sin rapport om naturverdier. Det vises til rapporten for mer utfyllende beskrivelse.

Restaurering av skog

Under listes opp noen aktuelle former for restaureringstiltak i skog:

- ***Tynning i ensaldrede, homogene og tette granplantefelt:*** Tynning som et restaureringstiltak i slike bestander vil vanligvis ha som mål å skape variasjon i tettheten av trær, og også gjerne i trestørrelse og høyde på ulike vegetasjonssjikt. En slik strukturell heterogenitet fører samtidig til variasjon i mikroklima. Begge deler gir grunnlag for variasjon i artssamfunnet. Det vil også fremskynde utviklingen i retning av en naturtilstand/naturskog med variert struktur, alderssammensetning og økologiske prosesser. Opplevelsesverdien vil også øke.

Tynning kan bl.a. gjennomføres ved ringbarking av gran spredt i bestandet. Grantrærne vil dø langsomt og bidra med død ved. Denne metoden bør benyttes for en del bestander. Man må gjerne inn og ringbarke i flere runder, gjerne med 5-10 års mellomrom i samme bestand.

For en del bestander som er lett tilgjengelig langs vei eller andre egnede traséer, kan granfjerningen med fordel også foretas ved en skånsom hogst med lett utstyr på frossen mark, med ev. fjerning av tømmer og kvist. Dødveden i ensartede plantefelt

har erfaringsmessig lite og svært trivielt artsmangfold. Gjenlegging av mye hogstavfall på bakken kan også føre til uheldig opphopning av surt barstrø og være negativt for utøvelse av friluftsliv og opplevelse.

- **Skjøtsel av forekomster av lauvtrær:** Forekomster av gamle lauvtrær kan trenge skjøtselstiltak for å forlenge deres levetid, særlig er det ofte behov for å fjerne gran som over tid vil utkonkurrere lauvtrærne. Dette kan f.eks. skje gjennom å ringbarke grantreet. Man kan også utføre uttak av gran for å fristille spesielt verdifulle elementer, som restforekomster av edelløvtrær som asketrær, hasselkratt eller grove seljetrær, som er i ferd med å bli skygget ut av tett granskog. I grøftet og tilplantet sumpskog bør restforekomster av svartor prioriteres for fristilling. I sumpskog kan det være aktuelt å skape jordforstyrrelser og rotveltåpninger som kan være viktig for mange arter og treforyngelse. Uttak av gran gjennom plukkhogst og/eller tynning kan også være aktuelt for yngre lauvsuksesjon, for å fremme utvikling av eldre lauvtrær som ellers vil utkonkurreres.
- **Spesiell skjøtsel for ospemiljøer:** Det relativt høye innslaget av osp og ospeassosierte arter som kjennetegner deler av Østmarka, skal søkes opprettholdt. Det bør derfor plukkes ut bestand for aktiv ospeskjøtsel, og gjennomføre målrettet skjøtsel for å fremme ospesuksesjoner. Osp er et særlig viktig treslag for arter knyttet til død ved i Østmarka. Det er derfor også viktig å ta vare på, og til dels fristille, gamle, grove (evt. hule) ospetrær. Det kan også være viktig å skape død ved i ensaldrede ospesuksesjoner som fortsatt er relativt unge. Samtidig bør ospebestandene styrkes ved at omkringstående gran og bjørk ringbarkes. Naturvernrensning er også godt egnet for å skape ospesuksesjoner i de riktige områdene.
- **Død ved og gamle trær:** Restaureringstynning, der trevirke ikke fjernes fra området, vil øke mengden død ved i bestandet. Riktignok kan tynningsvirke være uinteressant for mange arter tilknyttet død ved av større dimensjoner eller andre treslag. Grove stokker bør fortrinnsvis ikke fjernes. Produksjon av grov, død ved kan være et effektivt restaureringstiltak, også der tynning ikke er aktuelt. I tillegg til å kutte ned trær, hvilket skaper liggende død ved (læger), kan det ringbarkes trær eller lage høystubber for å skape stående død ved (gadd). I motsetning til tynningsvirke, kan slik aktiv produksjon av død ved i større grad sikre diversitet og kvaliteter som gir levesteder til flere ulike arter.
- **Naturvernrensning:** Kan være et aktuelt tiltak på sikt, men dette bør inngå og forankres i en mer nasjonalt overordnet strategi. Det forutsetter videre at det er opparbeidet tilstrekkelig erfaring og kompetanse fra andre forsøksområder, både med tanke på med praktisk gjennomføring, faglige resultater, kostnader m.m. Det må i tillegg gjøres nærmere vurderinger på faglige og praktiske egnethet for slike tiltak. Se for øvrig NINA rapporten om naturverdier.

Restaurering av myr og våtmark

Restaurering av myr og annen våtmark, som f.eks. sumpskog, dreier seg oftest om å iverksette tiltak som motvirker effektene av tidligere torvuttak, grøfting eller andre inngrep som har ført til drenering. Miljødirektoratet har utarbeidet en plan for restaurering av våtmark i Norge. Restaurering av våtmark har til nå i hovedsak fokusert på myr, men det er også mange tilfeller der sumpskog, som rik svartorsumpskog eller gråor/vier-sumpskog, har blitt grøftet og i noen

tilfeller ved granplanting omgjort til blåbærgranskog. Dette gjelder også sumpskog i Østmarka.

Restaurering av våtmark, særlig myr, blir nå ofte utført som et klimatiltak. Selv om artsrikheten i intakte eller restaurerte myrer ikke nødvendigvis er høyere enn artsrikheten i drenerte myrer, vil antallet av de spesialiserte, habitatspesifikke artene kunne øke. Særlig rikmyr bør ha et fokus, siden denne myrtypen er truet og inneholder regionalt sjeldne og rødlistede arter.

Bymiljøetaten har en liste på foreløpig 91 myrer som er aktuelle for restaurering i Østmarka.

Skjøtsel av kulturlandskap, andre kulturmiljøer og -minner

Opprettholdelse av de artsrike arealene i kulturlandskapet, som er skapt gjennom langvarig hevd, er svært viktig for bevaring av det biologiske mangfoldet. Dagens skjøtsel på utvalgte plasser med bl.a. slått, ev. beite og rydding av vegetasjon for å hindre gjengroing bør videreføres. Det er også flere andre rester av kulturlandskap, som i dag er under gjengroing og ikke skjøttes aktivt. Restaurering av enkelte av disse vil kunne bevare gjenværende elementer og gi økte naturverdier.

Andre aktuelle skjøtselstiltak kan være rydding og pleie av vegetasjon og andre tiltak for å forhindre gjengroing og forfall, som ut ifra en kulturminnefaglig vurdering er nødvendig for å bevare kulturminnet. All istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner skal skje på en slik måte at både natur- og kulturminneverdier ivaretas på best mulig måte. Bestemmelsen endrer ikke kulturminnemyndighetens ansvar for ivaretagelse av kulturminner. Ansvar for kulturminner er tillagt Riksantikvaren og regional kulturminnemyndighet ved fylkeskommunen. Istandsetting og skjøtsel av kulturminner skal på forhånd være avklart med kulturminnemyndigheten. Det forutsettes derfor et tett samarbeid mellom kulturminnemyndighetene og forvaltningsmyndigheten når det gjelder utarbeidelse av skjøtelsplan.

7.5. Besøksforvaltning

En besøksstrategi må utarbeides av fremtidig forvaltningsmyndighet. Denne skal være en konkret og målrettet plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltning i nasjonalparken. Besøksforvaltning handler om å finne balansen mellom det å ta vare på naturverdier og bruken av verneområdene. Forvaltningens primære oppgave er å ivareta natur- og opplevelsesverdiene på lang sikt. Samtidig er det nedfelt nasjonale mål at det skal legges til rette for verdiskaping gjennom nasjonalparkene. Miljødirektoratet har utarbeidet en egen veileder for besøksforvaltning i norske verneområder, som må legges til grunn for arbeidet.

Østmarka er i dag mye brukt av en rekke ulike interesser, og det må også forventes at bruken og antallet nye brukergrupper vil øke i årene som kommer. En del av økningen vil komme som følge av befolkningsøkning og sannsynlig økt oppslutning om et mer variert friluftsliv. Basert på erfaringer fra andre bynære nasjonalparker, må det også forventes at Østmarka får økt «attraktivitet» og bruk av tilreisende. Økningen vil komme gradvis. Hvor stor økningen vil bli, samt når og hvor denne vil komme, kan i stor grad styres gjennom besøksforvaltningen.

I den fremtidige forvaltningen av nasjonalparken vil det dermed, både for brukerinteressene og av hensyn til verneverdiene, være nødvendig med en aktiv besøksforvaltning. Gjennom besøksforvaltningen skal verneverdiene ivaretas, samtidig som det legges til rette for

- friluftsliv, naturopplevelse og annen aktivitet som fremmer folkehelse/idrett
- formidling, undervisning og skape forståelse for vernet
- at opplevelsen for de besøkende og den lokale verdiskapingen blir størst mulig.

Ivaretagelse av verneverdiene vil sette rammene for hvordan forvaltningen innrettes for å nå de andre målsettingene. Dersom det er motstridende målsettinger, skal verneverdiene tillegges størst vekt.

I besøksforvaltningen må hele området med kombinasjoner av verneformer sees på som en helhet. Også områdene utenfor vernet må tas med i vurderingen og strategien.

Under er det trukket frem noen hovedelementer, mulige strategier og tiltak i besøksforvaltningen av Østmarka nasjonalpark. Den endelige besøksstrategien skal definere nærmere hvilke konkrete tiltak (informasjon, fysisk tilrettelegging, sonering, oppsyn, overvåkning etc.) som er nødvendige for å balansere verneverdier, besøkstrykk og verdiskaping, slik at alle tre interesser får størst mulig nytte av strategien. Samarbeid med aktuelle aktører og myndigheter vil være viktig i arbeidet med besøksstrategien.

Kunnskapsgrunnlag

God besøksforvaltning avhenger av kunnskap om verneverdiene, sårbare naturverdier, reiselivs- og forvaltningssystemet verneområdet er en del av, de besøkende og deres interesser, samt endringer over tid. Gjennom verneplanprosessen er det innhentet kunnskap om naturverdier, kulturminner og bruk av området. Det kan det bli behov for å supplere eksisterende kunnskap, spesielt over tid.

Mer detaljert beskrivelse om innhenting av kunnskapsgrunnlag kan leses i Miljødirektoratets veileder for besøksforvaltning i norske verneområder og NINA rapport *Sårbarhetsvurdering i verneområder*.

Arealforvaltning – sonering, tilrettelegging og kanalisering

«Arealforvaltning» handler om å indirekte styre og kanalisere besøkende for å opprettholde verneverdiene, men samtidig legge til rette for variert bruk og gode opplevelser. Dette kan bl.a. oppnås gjennom sonering og tydelig informasjon og tilrettelegging. I arealforvaltningen av nasjonalparken må hele området med kombinasjoner av verneformer sees på som en helhet. Også områdene utenfor vernet må tas med.

Sonering i Østmarka

I prosessen med å foreslå vern med ulike kombinasjoner av verneformer og avgrensinger, ble bruken av området til ulike brukerinteresser, inngrepsstatus og natur- og opplevelsesverdier vektlagt. Gjennom dette er det gjort en overordnet sonering gjennom valg av verneform og avgrensing. I endelig besøksstrategi kan det være aktuelt med ytterligere findeling av soner.

Det er her tatt utgangspunkt i Statsforvalterens Alternativ 1- hovedalternativ.

Arealer uten vern:

De mest tilrettelagte og intenst brukte områdene til besøk, nærfriluftslivsområde, idrett, trening, konkurranser, større arrangementer mv. ligger i ytterkanten av marka og rundt de

store innfallsportene. I den ytre sonen i vest er det dermed avsatt større og sammenhengende områder uten vern. I besøksforvaltningen vil det legges til grunn at hovedtyngden av bruksintensitet, infrastruktur og tilrettelegging fortsatt skal være i denne sonen. Det er også her flere av serveringsstedene og innfallsportene ligger.

Friluftslivsområde:

Lenger inn i marka i vest og nord er det friluftslivsområder etter markaloven. Disse områdene er også mye brukt til friluftsliv og annen aktivitet, både organisert og uorganisert, men i et lavere omfang. Dette er store og egnede områder til variert bruk for opplevelser knyttet til natur, kulturmiljø og ulike landskapselementer. Det kan også åpnes for enkel tilrettelegging og skjøtsel for å øke friluftsliv- og naturopplevelsene. Området skal bevares uten større inngrep og tilrettelegging.

Nasjonalpark:

I nasjonalparken er det områder med ulik grad av tilrettelegging, større områder med relativt lite inngrep og varierte opplevelsverdier. Vernet skal bevare landskapet, naturverdiene, men også kulturhistoriske verdier. Området er viktig for rekreasjon og friluftsliv. Allmennheten skal gis anledning til å oppleve naturen uforstyrret gjennom enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. Eksisterende tilrettelegging, friluftsliv og organisert ferdsel til fots kan som hovedregel videreføres som i dag. Det er et mål om at aktivitet og bruk som er i tråd med verneformålet skal opprettholdes, men arrangementer og omfanget av organisert ferdsel skal fortsatt ha sin hovedtyngde utenfor nasjonalparken. Det skal være høy terskel for å gi tillatelse til nye inngrep.

Nasjonalpark, sone A: Helt i øst ligger tidligere Østmarka naturreservat som et stort, relativt urørt område med høye naturverdier. Her skal fortsatt aktivitet, tilrettelegging og samlet belastning begrenses, jf. også verneforskriftene.

Tilrettelegging og kanalisering

Fysisk tilrettelegging er i seg selv ikke et mål i nasjonalparken, men kan være et viktig verktøy for å kanalisere og styre besøksmønsteret til de tilreisende som samtidig skal få en god opplevelse. Fasiliteter vil tiltrekke seg besøkende, mens bruken reduseres i mindre tilrettelagte områder, særlig når det gjelder nye besøkende. En tilnærming er dermed å ha god informasjons- og tilretteleggingsgrad i områdene/sonene som er robuste og godt egnet for høy besøks- og bruksintensitet, mens mer sårbare og urørte områder får lite tilrettelegging. Ofte er det ønskelig med noen utvalgte godt tilrettelagte innfallsporter med større informasjonstiltak, i nasjonalparkens randsone, mens graden av tilrettelegging er lavere ute i terrenget. Tilkomsten bør være enkel og gjerne universelt utformet. Det kan også være toalett, avfallshåndtering og tilrettelegging for opphold og resting. Utvikling av større innfallsporter/ informasjonsportaler bør i Østmarka ta utgangspunkt i eksisterende tilrettelegging, infrastruktur og servicetilbud. Disse må derfor planlegges i nært samarbeid med grunneier og ev. driver av stedet. For Østmarka bør det videre søkes å legge større informasjonsportaler ved innfallsport(er) som er lett tilgjengelig med kollektivtransport, men det er også flere andre egnede steder. Eksempler kan være Bysetermåsan, Vangen, Rausjøgrenda, Skullerud, Rustadsaga, Sandbakken, Mariholtet og Myrdammen.

Fra innfallsporten(e) kan det legges til rette for og gis anbefalinger om rundturer/turer av ulike lengder og tilretteleggingsgrad. Disse må tåle økt besøk. Langs eller i enden av disse, kan det være et eller flere områder av stor attraksjons- og formidlingsverdi. Dette kan være godt egnede områder for formidling og opplevelse av natur-, kultur- og opplevelsverdier, andre

særtrekk eller utsikt over Østmarka. En slik tilrettelegging vil både virke kanalisierende og gi god opplevelse for en stor andel av de besøkende. For å dempe slitasje og utvidelse i områder med høy bruk, kan det i noen tilfeller være aktuelt å forsterke underlaget i selve ferdselsåren.

Noen aktuelle attraksjoner kan være:

- Utsiktspunkter som for eksempel utsiktstårnet ved Kjerringhøgda øst for Bysetermåsan og Tømmerås i Krokholmarka, hvor det er tilrettelagt med benker, bål plass og sikteskive
- Kulturmiljøer som gjenspeiler kulturhistorien, som for eksempel
 - Transporten av tømmer og eldre tømmerfløtingsmagasin, som Skjelbreia, Mosjøen, Svartoren og Rausjø som også ligger langs Plankeveien.
 - Rausjøgrenda som var et helt lite samfunn, basert på skogsdrift, med fløting og sagbruk. Her finnes fortsatt flere intakte bygninger og kulturlandskap med biologiske verdier.
 - Flyktingerruta og Milorghula som forteller om motstandsbevegelsen under 2. verdenskrig.
 - Cudriosbakken
- Kulturhistoriske og biologiske verdier på gamle husmannsplasser som Dølerud, Skjelbreia, Bysetra og Bøvelstad
- Eksempler på skjøtsel og restaurering
- Andre utvalgte, robuste områder som gjenspeiler Østmarkas særtrekk

Det må gjøres en grundig vurdering av hvilke attraksjoner som kan fremheves og tilrettelegges for å ta imot store besøksmengder, både av hensyn på natur- og opplevelsesverdier. Utvelgelse, informasjon og tilrettelegging ved kulturmiljøer må gjøres i nært samarbeid med kulturminnemyndighetene.

Informasjons- og tilretteleggingstiltak i regi av forvaltningsmyndigheten bør for Østmarka i all hovedsak baseres på eksisterende tilrettelegging og infrastruktur. Det betyr likevel ikke at det vil være forbudt å besøke de mer urørte områdene. Hovedvekten av området vil ikke ha spesielle tilretteleggings- eller informasjonstiltak. En slik differensiert arealforvaltning vil kunne bidra til å skåne urørte områder med høye naturverdier og samtidig gi besøkende med ulike preferanser varierte muligheter for naturopplevelser.

Kanalisering av ferdsel handler ikke kun om fysisk tilrettelegging. Informasjon i forkant av turen er også viktige grep.

Kommunikasjons- og informasjonsarbeid

Den overordna strategien for arealforvaltningen vil være styrende for kommunikasjons- og informasjonsarbeidet. Det bør være et mål om at publikum skal ha god tilgang til informasjon om nasjonalparken, både i selve området, randsonen og gjennom andre kanaler.

Kommunikasjon og informasjon er viktige forvaltningsverktøy for å opplyse, veilede og skape forståelse for bevaring av natur, verneverdiene og reglene som gjelder. Informasjon om natur-, kultur- og opplevelsesverdier vil kunne gi læring og økt opplevelse for de besøkende, noe som igjen kan skape interesse for natur- og kulturarven og være holdningsskapende. Skilting, anbefalte turer og andre informasjonstiltak både under og i forkant av turen kan også, som nevnt over, virke kanalisierende. Godt samarbeid, informasjonsflyt og kunnskapsoverføring mellom forvaltningsmyndigheten og andre aktører i området vil være viktig.

Informasjon kan formidles gjennom mange kanaler, som:

- **Besøkscenter for nasjonalpark (nasjonalparksenter):** Formidler informasjon om nasjonalparker og andre vernede områder nasjonalt og internasjonalt, gir besøkende forståelse for vern og inspirerer til besøk av naturen og nasjonalparkene, og til friluftsliv for øvrig. Hvorvidt det skal opprettes nasjonalparksenter i forbindelse med Østmarka, er utenfor Statsforvalterens oppdrag å vurdere.
- **Nettsider og sosiale medier:** På nettstedet norgesnasjonalparker.no er det samlet informasjon om alle nasjonalparkene, og det opprettes egen side for den enkelte nasjonalpark under denne. Sosiale medier benyttes i kommunikasjonsarbeidet av flere nasjonalparker. Kommunikasjon av et verneområde skjer også ofte i regi av mange andre aktører på ulike geografiske nivåer.
- **Brosjyrer:** Brosjyre med kortfattet informasjon og kart kan være aktuelt å utarbeide etter behov. Denne kan gjøres tilgjengelig av forvaltningsmyndigheten og aktuelle aktører i nasjonalparken, randsonen og regionen.
- **Innfallsporter:** Innfallsporter med godt tilrettelagt informasjon styrker vernet, fremmer friluftsliv og kan være holdningsskapende. Innfallsporten er ofte forvaltningens viktigste «møtested» med besøkende av området, og en viktig arena for å formidle viktige budskap. Dette kan handle om å gi den besøkende en introduksjon til naturopplevelse og naturglede, og å guide videre til egnede/ønskede områder. Innfallsporten kan være et egnet sted i undervisningssammenheng og naturveiledning/guiding. Miljødirektoratet har laget en egen veileder for innfallsporter (M-417 | 2015).

Østmarka har mange innfallsporter som er mye brukt. Ut fra dagens tilgjengelighet, bruk og fremtidig kapasitet til å ta imot besøkende, må det gjøres en prioritering mellom innfallsportene. Noen av innfallsportene bør utpekes som større informasjonsportal(er)/hovedinnfallsporter, mens andre får mindre og enklere informasjonsskilt uten ytterligere tilrettelegging. Det vil også variere hvor nærme vernegrensen den enkelte innfallsport ligger. Informasjonsportaler blir normalt markedsført i formidlingen av nasjonalparken, og det må forventes et stort antall besøkende til disse og randområdene rundt. Både portalen og randområdene rundt, må være godt egnet for stor bruksintensitet.

- **Mindre informasjonspunkter:** Kan benyttes for stedstilpasset informasjon på enkeltlokaliteter i nasjonalparken. Det kan bl.a. informeres om naturgitte forhold på stedet, verneverdier, skjøtsel, kulturhistorie og spesielle opplevelsesmuligheter. Konkrete tips og råd om hensynsfull bruk, ferdsel og atferd kan også inngå. Er samtidig godt egnet for å guide de besøkende videre langs egnede traséer, rundturer og frem til attraksjoner. Det må lages en helhetlig skiltplan.
- **Oppsyn og veiledning:** Når direkte og personlig ut til besøkende i områdene, noe som kan ha stor verdi. Veiledning kan gjøres i regi av forvaltningsmyndigheten/oppsynet og/eller gjennom samarbeid med andre aktører. Naturveiledning i undervisningssammenheng bør prioriteres høyt. Det er behov for at det settes av tilstrekkelig med ressurser til oppsyn fra Statens naturoppsyn, enten gjennom en egen stilling eller prioritering av eksisterende ressurser.

Det må utarbeides en helhetlig kommunikasjonsplan som understøtter formålet med vernet og besøksstrategiens målsettinger, definerer målgrupper og beskriver hvordan informasjon gis på rett tid, sted (kanal) og form i forhold til disse. Planen er et strategisk forvaltningsverktøy for å nå målsettinger om ivaretagelse av verneverdier, bruk og verdiskaping, og må ikke oppfattes som en markedsføringsplan. Miljødirektoratet har utviklet en strategi for merkevaren *Norges*

nasjonalparker. Denne inneholder en grafisk profil og legger føringer for hvordan kommunikasjonen gjennomføres.

Samarbeid med andre aktører og myndigheter

Samarbeid med andre aktuelle aktører og myndigheter i nasjonalparken, randsonen og regionen er viktig for å oppnå en god og ønsket besøksforvaltning. Et godt samspill mellom forvaltningsmyndigheten, kommunene, kulturminnemyndighetene, friluft- og idrettsinteresser og andre aktuelle organisasjoner, næringsliv og oppsyn vil være nødvendig for å formidle informasjon om nasjonalparken, kanalisere bruk til egnede områder, og å legge godt til rette for besøkende og opplevelse av nasjonalparken. Det anbefales også samarbeid med forsknings- og undervisningsinstitusjoner for skjøtsel, overvåking, forskning og formidling.

Aktuelle aktører i denne sammenheng er bl.a.:

- Enebakk, Lørenskog, Nordre Follo, Oslo og Rælingen kommuner
- Oslo og Nordre Follo kommuner som grunneiere
- Kulturminnemyndighetene
- Reiselivsnæring, serveringssteder/markastuer og annen relevant næringsvirksomhet
- Friluft-, idretts-, kultur-, og naturvernorganisasjoner og andre aktører tilknyttet Østmarka
- Markarådet
- Oppsynet i nasjonalparken
- Forskningsinstitusjoner, Universiteter, videregående skole og grunnskolen

7.6. Innledende tiltaksplan - Femårsplan

- Få nasjonalparkstyret og nasjonalparkforvalter etablert.
- Etablere arbeidsgruppe for utarbeiding av endelig forvaltningsplan.
- Utarbeide endelig utkast til forvaltningsplan i nær dialog med de ulike interessene. Sende endelig utkast til plan på bred høring, med påfølgende godkjenning.
- Utarbeide besøksstrategi og gjennomføring av tiltak i henhold til denne.
- Prioritere å sette opp informasjonsskilt på noen utvalgte og godt egnede innfallsporter. Fra disse kan det legges til rette for korte rundturer med informasjonspunkter.
- Etablere informasjon om Østmarka på nettsiden norgesnasjonalparker.no.
- Utarbeide skjøtelsesplan.
- Gjennomføre restaureringstiltak i 3-4 bestander av kulturskog i hogstklasse 3 og 4, med ulike metoder.
- Få oversikt, etablere kontakt og samarbeid med aktuelle aktører og myndigheter.

7.7. Naturmangfoldloven

De miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven kapittel II kommer til anvendelse ved utøvelse av offentlig myndighet, og må vurderes når det treffes vedtak etter verneforskrifter. De miljørettslige prinsippene er kunnskapsgrunnlaget (§8), føre-var-prinsippet (§9), økosystemtilnærming og samlet belastning (§ 10), kostnader ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver (§11) og miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder (§ 12). Prinsippene er ikke selvstendige vedtakshjemler, men skal legges til grunn som retningslinjer når det treffes beslutninger som berører naturmangfold etter andre bestemmelser. Dette innebærer at prinsippene skal være en del av vurderingen både ved vedtak med hjemmel i spesifiserte dispensasjonsbestemmelser i verneforskrifter og ved vedtak etter naturmangfoldloven § 48. Naturmangfoldloven § 7 angir at det skal fremgå av vedtaket hvordan prinsippene er vurdert.

For mer informasjon vises det til Miljødirektoratets rundskriv om forvaltning av verneforskrifter, kap. 5.2:

<https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/m106/m106.pdf>

og Klima- og miljødepartementets veileder om naturmangfoldloven kapittel II:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/naturmangfoldloven-kapittel-ii/id2481368/?q=naturmangfoldloven>

7.8. Sentrale føringer og overordnede rammer

Verneforskriften er bygget opp slik at det først gis et generelt forbud mot inngrep og tiltak som kan skade eller redusere verneverdiene. Deretter kommer generelle unntak fra forbudene. Dette er tiltak og aktiviteter som ikke krever søknadsbehandling og tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Unntakene gjenspeiler en avveining mellom brukerinteresser og hensynet til vernet, som er foretatt i verneplanprosessen. Det er også egne bestemmelser som åpner for at det kan søkes om å få tillatelse til gitte aktiviteter og tiltak. For disse er utgangspunktet også en slik avveining, men dette omfatter tiltak og aktiviteter som i større grad er egnet til å kunne forringe verneverdiene, og derfor bør behandles av forvaltningsmyndigheten.

Formålet med vernet setter rammene både for hva som er forbudt, generelt tillatt eller søknadspliktig i området, jf. øvrige bestemmelser i verneforskriften, for praktiseringen av verneforskriften og for all øvrig forvaltning av området.

Formålet med vernet

Bevare et større skogområde uten tyngre naturinngrep

Hovedbegrunnelsen for vernet er å bevare et større skogsområde i lavlandet i Sørøst-Norge med særegne og representative økosystemer og landskap og som er uten tyngre naturinngrep. Skogøkosystemet med tilhørende arter, bestander, naturtyper, landskap og geologi skal bevares. Målet innebærer at naturen skal ivaretas med dens naturlige dynamikk og prosesser. Naturen skal «gå sin gang» gjennom fri utvikling, eller gjennom aktive restaureringstiltak for deretter å ivareta en naturlig utvikling. Målet er altså ikke til hinder for at forvaltningsmyndigheten kan iverksette aktive restaureringstiltak som bidrar til å fremme verneverdiene, jf. naturmangfoldloven § 47.

Enkelt friluftsliv

I tillegg til å bevare naturverdiene er det et delmål å sikre at naturen kan oppleves ved at den er tilgjengelig for enkelt friluftsliv. Delmålet lyder nærmere bestemt: «Allmennheten skal gis anledning til å oppleve naturen uforstyrret gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.» Det forutsetter at friluftslivet skjer på en måte som ikke ødelegger naturverdiene som ligger til grunn for opplevelsen. Med «enkelt friluftsliv» siktes det til ferdsel og opphold i utmark, uten bruk av tyngre infrastruktur eller motoriserte fremkomst- eller hjelpemidler. Delmålet har altså betydning for hvilke former for ferdsel eller tilretteleggingstiltak som forbyes eller begrenses i forskriften, og hvilke aktiviteter og tiltak som forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til etter søknad.

Kulturminner og kulturhistorie

Det er også et delmål å bevare naturen preget av menneskers bruk gjennom tidene (kulturlandskap), eller som også har kulturhistoriske verdier, og tilrettelegge for bruk som bidrar til å opprettholde naturverdiene, i tråd med naturmangfoldloven § 33 bokstav f. Formålet åpner for at det kan gis tillatelse til vedlikehold og istandsetting av kulturminner, i tillegg til at det kan gis tillatelse til å tilrettelegge for bruk som bidrar til å opprettholde kulturminner.

Forbud

Verneforskriften for nasjonalparken inneholder et generelt forbud mot virksomhet og tiltak som kan endre naturmiljøet. Forskriftens § 3 spesifiserer dette nærmere ved å liste opp eksempler på tiltak og inngrep i landskapet som er forbudt. Opplistingen er ikke uttømmende, og det innebærer dermed et forbud også mot liknende inngrep. Vegetasjon skal ikke skades eller ødelegges, og dyrelivet med hiområder, reir-, hekke-, yngle- og gyteplasser skal ikke skades eller utsettes for unødig forstyrrelse.

Tiltak og aktiviteter som er direkte tillatt

Det er spesifisert en rekke tiltak og aktiviteter som er unntatt fra forbudene. Disse tiltakene er tillatt å utføre uten søknad. Dette er gjerne tiltak og aktiviteter som er viktige for brukerinteressene i området, og som samtidig ikke vurderes å medføre fare for skade på verneverdiene. Det er kun tiltaket/aktiviteten som følger direkte av den aktuelle bestemmelsen, som er tillatt. Andre tiltak, som for eksempel kan være nødvendige eller ønskelige for å gjennomføre det lovlige tiltaket, kan ikke tolkes inn i unntaksbestemmelsen. I det følgende gis det nærmere presisering av hva som kan anses å ligge innenfor de enkelte unntakene.

Tiltak og aktiviteter som krever søknad og tillatelse

Det er også egne bestemmelser som åpner for at det kan søkes om tillatelse. Disse bestemmelsene gir uttrykk for en konkret avveining som er gjort av brukerinteresser i området. Bestemmelsene viser til bruk og tiltak som kan tillates, men at forvaltningsmyndigheten har anledning til å gjøre en konkret vurdering av om det bør gjøres tilpassinger eller lignende av hensyn til verneverdier. Gjennom søknadsbehandlingen legges det til rette for dialog mellom forvaltningsmyndigheten og tiltakshaver om dette.

Det er kun aktiviteten eller tiltaket som direkte følger av den aktuelle bestemmelsen det kan gis dispensasjon til. Under forvaltningsmyndighetens retningslinjer gis utdyping av hvilken dispensasjonsadgang Statsforvalteren mener ligger i bestemmelsen. Selv om bestemmelsens ordlyd og utdyping som følger av forvaltningsplanen er det klare utgangspunktet, må likevel dispensasjonsadgangen også vurderes i lys av naturforholdene i det enkelte område mv. På

vedtakene som fattes etter disse bestemmelsene er det klageadgang. Miljødirektoratet er klagemyndighet.

Naturmangfoldloven § 48

Aktiviteter/tiltak som ikke er unntatt vernebestemmelsene eller ikke er nevnt som tiltak forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til, vil måtte behandles etter forskriftens § 8 ”Generelle dispensasjonsbestemmelser” og § 48 i naturmangfoldloven. Naturmangfoldloven § 48 gir forvaltningsmyndigheten hjemmel til å gi dispensasjon fra verneforskriften i tre alternative tilfeller; dersom det ikke strider mot verneformålet og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, dersom sikkerhetsmessige hensyn gjør det nødvendig, eller dersom hensynet til vesentlige samfunnsmessige hensyn gjør det nødvendig. Bestemmelsen skal være en sikkerhetsventil for tiltak som ikke kunne forutsees, eller spesielle /særskilte tilfeller som ikke ble vurdert, på vernetidspunktet. Første alternativ dekker tilfeller hvor verneformål og verneverdier tåler enkeltstående avvik fra vernebestemmelsene, og er i utgangspunktet ment for bagatellmessige inngrep eller forbigående forstyrrelser. Dispensasjonsbestemmelsen i § 48 er en kan-regel, det vil si at selv om vilkårene for å gi dispensasjon er oppfylt, så er det ingen som har krav på dispensasjon. Det er nødvendig med en bredere vurdering av om det bør gis dispensasjon.

For mer informasjon vises til det Miljødirektoratets rundskriv om forvaltning av verneforskrifter: <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/m106/m106.pdf>

Naturmangfoldloven § 47

Naturmangfoldloven § 47 gir generelle regler om forvaltningsmyndighetens adgang til å foreta skjøtsel i verneområder. Bestemmelsen gir forvaltningsmyndigheten adgang til å utøve en viss fysisk rådighet uten grunneiers samtykke. Bestemmelsen gir også adgang til i skjøtelsøyemed å treffe tiltak som vernebestemmelsene ellers forbyr eller regulerer. Verneforskriftens unntak for skjøtselstiltak gjelder bare for skjøtsel som forvaltningsmyndigheten står for og som gjelder verneområdet. Bestemmelsen i § 47 gir ikke adgang til å pålegge grunneieren en viss bruk av området. Med hjemmel i § 47 kan det foretas tiltak for å opprettholde eller oppnå natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, herunder tiltak for å kanalisere ferdsel, fjerning av vegetasjon eller fremmede treslag og restaurering etter naturinngrep. Skjøtselstiltak som innebærer høsting av naturlige ressurser eller en vesentlig endring i naturtilstanden på vernetidspunktet kan ikke skje med hjemmel i § 47. Adgangen til skjøtselstiltak gir også rett til nødvendig motorferdsel innenfor hele verneområdet uten grunneiers samtykke. Dersom det er nødvendig å passere eiendom utenfor verneområdet for å komme fram, gir naturmangfoldloven § 72 adgang til det. Berører skjøtselstiltak privat eiendom eller rettigheter i verneområdet skal eieren eller rettighetshaveren så vidt mulig varsles på forhånd. Økonomiske fordeler ved gjennomføringen av skjøtselstiltak tilfaller grunneieren eller rettighetshaveren. Tiltak som ikke kan foretas med hjemmel i naturmangfoldloven § 47 krever avtale med grunneier.

Forholdet til annet lovverk

Naturmangfoldloven gjelder side om side med annet lovverk. Markaloven, friluftsløven, motorferdselloven, viltloven, plan- og bygningsloven og andre relevante lover gjelder derfor i tillegg til verneforskriften. Tiltak i verneområder må dermed ha tillatelse både etter verneforskriften og etter det regelverket tiltaket generelt reguleres etter.

7.9. Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

I det følgende gis det nærmere presiseringer og retningslinjer til bestemmelsene i foreslått verneforskrift for nasjonalparken, knyttet til ulike tema.

Virksomhet og tiltak

Fysisk tilrettelegging for friluftslivet

§ 3. Virksomhet og tiltak

Det er forbudt å iverksette virksomhet og tiltak som kan endre naturmiljøet. Forbudet omfatter oppføring av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, [..] opparbeiding og merking av stier, løyper o.l. Opplistingen er ikke uttømmende.

Det er likevel tillatt med:

- a. vedlikehold av eksisterende veier, bygninger, anlegg og innretninger*
- b. vedlikehold av stier og løyper utenfor sone A, inkludert merking, skilt, bruer og liknende*

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a. vedlikehold av stier og løyper i sone A, inkludert merking, skilt, bruer, klopper og liknende*
- b. oppsetting av skilt og merking av stier og løyper, bygging av bruer, legging av klopper og lignende*
- d. omlegging eller utbedring av eksisterende stier og løyper*

Veier i området er viktige for utøvelse av friluftsliv og idrett. Det vises til avsnitt om veier for nærmere informasjon om vedlikehold av disse.

Presisering av bestemmelsene

Vedlikehold

Dagens stier og løyper, med tilhørende merking, skilt, klopper, bruer og lignende, kan vedlikeholdes og opprettholdes uten søknad. Med vedlikehold menes nødvendige tiltak eller arbeid for å opprettholde tilstanden på vernetidspunktet. Skilt kan byttes ut og merkemaling overmales. Når det gjelder bruer og klopper er vedlikehold begrenset til utskifting av materialer uten at tiltaket endrer størrelse og omfang. Materialer, løsninger og teknikker bør derfor ikke vesentlig skille seg fra det som tidligere er benyttet. Stier og løyper kan ryddes for vegetasjon i eksisterende trasébredde. Vindfall over sti eller løype kan kappes og fjernes, men skal som hovedregel legges til siden. Bruk av fliskutter og spredning av flis er ikke tillat. Mindre steiner, røtter etc. som hindrer drift eller framkommelighet kan fjernes innenfor dagens trasé.

I en sone på inntil 3 meter fra løypekant langs maskinpreparerte skiløyper kan det fjernes greiner eller enkeltrær som henger over løypen, på annen måte vanskeliggjør driften eller er nødvendig trevirke i vedlikeholdsarbeidet. Det vil i tillegg normalt være tillatt å rense grøfter, skifte stikkrenner og lignende i/langs skiløyper. Dette gjelder ikke i sone A.

Utvidelser, nye terrenginngrep eller endring av toppdekket med mer er ikke å anse som vedlikehold.

I sone A krever vedlikehold av stier og løyper søknad.

Omlegging eller utbedring av eksisterende stier og løyper

Tiltak som går utover vedlikeholdsbegrepet vil kreve tillatelse etter bestemmelsen om «utbedring av eksisterende stier og løyper». Ny skilting og merking krever også tillatelse etter søknad. Det samme gjelder nyetablering av bru, legging av klopper etc., samt omlegging.

Retningslinjer

Opprettholdelse av stier og løyper, merking og skilting er viktig for brukerne av området. Samtidig er det viktig for både naturverdiene og opplevelsesverdiene at det gjøres på en skånsom måte med minst mulig negative konsekvenser. Informasjon og tilrettelegging er viktig verktøy i besøksforvaltningen, se eget kapittel. Skilting og merking kan styre ferdsele til egnede områder og attraksjoner, bidra til formidling av verneverdier og redusere brukerkonflikter. Det bør kunne gis tillatelse til ny skilting og merking som er i tråd med besøksstrategien.

Klopplegging og andre enkle tilretteleggingstiltak mv. i eksisterende trasé kan forebygge terrengslitasje og utvidelse av stier, og bør i slike tilfeller kunne tillates. Omlegginger kan være effektive tiltak for å kanalisere ferdsele og løse brukerkonflikter, men bør kun gjennomføres hvis enklere tiltak som endret merking, skilting og ev. dialog med brukergruppene mv. ikke er mulig eller tilstrekkelig. Behovet for slike tiltak må vurderes opp mot virkninger for verneverdiene.

Terskelen for å gi tillatelse til tilrettelegging i nye områder skal være høy. Tilrettelegging for idrett og spesielle ferdselsformer, for eksempel terrengsykling, bør som hovedregel lokaliseres utenfor nasjonalparken.

I sone A skal tilretteleggingen begrenses, med unntak av eventuelt vedlikehold av eksisterende stier og løyper. Normalt vedlikehold bør kunne tillates etter søknad. Dagens standard med enkel enspors skiløype skal videreføres.

Graden av informasjon og tilrettelegging skal være i henhold til besøksstrategien. Skilting og andre tilretteleggingstiltak i regi av forvaltningsmyndigheten, skal følge Miljødirektoratets merkevarestrategi og besøksstrategien. I dag er det i stor grad frivillige som sørger for merking og skilting av eksisterende stier og løyper. Det er ønskelig å opprettholde dette frivillige arbeidet.

Veier

§ 3. Virksomhet og tiltak

Det er forbudt å iverksette virksomhet og tiltak som kan endre naturmiljøet. Forbudet omfatter [...] vegbygging, bergverksdrift, vassdragsregulering, graving, utfylling og henleggelse av masse, sprenging, boring, bryting av stein, mineraler og fossiler, fjerning av større stein og blokker, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, bakkeplanering, [...]. Opplistingen er ikke uttømmende.

Det er likevel tillatt med:

- c. vedlikehold av eksisterende veier, bygninger, anlegg og innretninger i henhold til tilstand på vernetidspunktet*

Anleggelse av nye veier er forbudt. Vedlikehold av veier, inkludert traktorveier, er tillatt. Med vedlikehold menes tiltak eller arbeid for å opprettholde tilstanden på vernetidspunktet. Vedlikeholdet skal ikke føre til at veien endrer karakter eller standard. Vedlikehold av eksisterende grøfter, stikkrenner og toppdekket, som skraping og tilføring av ny grus, er tillatt. Langs skogsbilveier omfatter vedlikehold også rydding av vegetasjon i veiskulder. Fjerning av enkeltrær med svekket stabilitet i en sone på inntil 10 meter fra veikant, kan også gjennomføres.

Etablering av nye grøfter, utvidelse av veibredde, eller skifte av dekke for eksempel fra grus til asfalt er tiltak som går ut over vedlikehold.

Se for øvrig eget avsnitt om motorferdsel.

Kraftledninger

§ 3. Virksomhet og tiltak

Det er forbudt å iverksette virksomhet og tiltak som kan endre naturmiljøet. Forbudet omfatter oppføring av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger,[..], fremføring av luft- og jordledninger, [..]. Opplistingen er ikke uttømmende.

Det er likevel tillatt med:

- e. drift og vedlikehold, samt istandsetting ved akutt utfall på eksisterende energi- og kraftanlegg i eller inntil verneområdet*
- f. oppgradering eller fornyelse av kraftledninger for heving av spenningsnivå og økning av linetverrsnittet, når tiltaket ikke skader verneverdiene angitt i verneformålet nevneverdig*

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- h. oppgradering og fornyelse av kraftledninger som ikke faller inn under § 3 annet ledd bokstav f*

For drift, vedlikehold og oppgradering av eksisterende kraftledninger, gjelder standardbestemmelser som tidligere er avklart på departementsnivå med Olje- og energidepartementet. Det vises til nyeste Kongelig resolusjon med vedtak om skogvern for ytterligere praktiseringen av bestemmelsene.

Drift og vedlikehold

Vedlikehold omfatter blant annet utskifting av komponenter knyttet til kraftledninger (liner, isolatorer, master, traverser m.v.) i samsvar med anleggets tillatte egenskaper i tråd med konsesjon etter energiloven. Oppsetting av master med annen utforming enn eksisterende anlegg, omfattes normalt ikke av bestemmelsene på dette punkt, med mindre det vil redusere anleggets innvirkning på verneverdiene. Nødvendig skogrydding i kraftledningstraseer ansees som en del av ordinært vedlikehold, som kan skje uten søknad. Dette omfatter også nødvendig sikringshogst av enkeltrær og mindre flater langs kraftledningstraseen. Netteier kan også gjennomføre nødvendig sikringshogst innenfor verneområder i de tilfeller hvor kraftledningen ligger utenfor selve verneområdet og ledningstraséen/kanten av skogryddebeltet følger vernegrensen. Der hvor grenser for verneområder ligger nær eksisterende kraftledninger forutsettes det at verneområdet ikke er til hinder for drift og vedlikehold av kraftledningene.

Istandsetting ved akutt utfall

Ved akutt utfall, samt ved umiddelbar fare for akutt utfall, på eksisterende energi- og kraftanlegg er det behov for rask istandsetting slik at kunder får strøm og viktige samfunnsfunksjoner kan opprettholdes. Arbeider tilknyttet dette er derfor tillatt.

Oppgradering og fornyelse

Verneforskriften har unntak for oppgradering eller fornyelse av kraftledninger for heving av spenningsnivå og øking av linetverrsnitt når dette ikke skader verneverdiene angitt i verneformålet nevneverdig. Eksempel på tiltak som har liten påvirkning på verneverdiene, og som er tillatt etter dette unntaket, er endring av driftsspenning eller linetykkelse. En forutsetning for dette er at heller ikke anleggsarbeidene skader verneverdiene nevneverdig. Oppgraderinger som innebærer bruk av større eller endrede master kan også omfattes dersom det ikke skader verneverdiene angitt i verneformålet nevneverdig. Vurderingen av om oppgraderingen eller fornyelsen skader verneverdiene angitt i verneformålet nevneverdig, vil være en konkret vurdering av tiltakets effekter på verneverdiene.

Eksempel på tiltak som kan skade verneverdiene angitt i verneformålet nevneverdig, er økning av spenningsnivå eller endrede master som har større landskapsvirkning eller medfører behov for å øke rydebeltets bredde langs kraftledningen. Slike oppgraderinger skal dermed behandles etter søknad, se under.

Se eget avsnitt om motorferdsel.

Søknadspliktig oppgradering eller fornying av kraftledninger

Dette gjelder først og fremst tiltak som har potensial til å skade verneverdiene nevneverdig. Vurderingen blir dermed en avveining mellom tiltakets samfunnsmessige betydning og hensynet til verneverdiene. Hensikten med konkret søknad er å etablere en kontakt mellom tiltakshaver og forvaltningsmyndigheten for verneområdet med sikte på å drøfte avbøtende tiltak, slik at mulige negative konsekvenser for verneverdiene i størst mulig grad reduseres og dermed synliggjøres allerede i søknaden. Hensikten er ikke å diskutere nedleggelse eller dramatiske omlegginger av det eksisterende anlegget, men derimot en mest mulig skånsom utforming og mindre justeringer av anlegget. I de fleste tilfeller vil det være mulig å komme frem til løsninger som ivaretar behovet for nødvendig oppgradering eller fornyelse. Ved vurderingen skal det legges vekt på netteiers plikter etter energiloven til å sørge for å holde anlegget i tilfredsstillende driftssikker stand, herunder sørge for vedlikehold og modernisering som sikrer en tilfredsstillende leveringskvalitet. Ved vurderingen skal det også legges vekt på plikten til ved planlegging, utførelse og drift av elektriske anlegg å sørge for at allmennheten påføres minst mulig miljø- og landskapsmessige ulemper..

Bygninger

§ 3. Virksomhet og tiltak

Det er forbudt å iverksette virksomhet og tiltak som kan endre naturmiljøet. Forbudet omfatter oppføring av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, [...] graving, utfylling og henleggelse av masse, sprenging, boring, [...] fremføring av luft- og jordledninger [...] Opplistingen er ikke uttømmende.

Det er likevel tillatt med:

- d. vedlikehold av eksisterende veier, bygninger, anlegg og innretninger*

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- d. ombygging, restaurering og mindre utvidelser av eksisterende bygninger, anlegg og innretninger.*
- e. gjenoppbygging av bygninger, anlegg og innretninger som er gått tapt ved brann eller naturskade*
- f. rivning av gamle bygninger, anlegg og innretninger, og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk*

Bygninger i området består i hovedsak av mindre hytter med enkel standard. I tillegg er det bl.a. eldre husmannsplasser på Skjelbreia og Bøvelstad, og seterbygning på Bysetra.

Vedlikehold

Vedlikehold er tillatt uten søknad, for eksempel reparasjoner av tak, vinduer og vegger. Som vedlikehold anses rutinemessig arbeid for å hindre forfall på grunn av jevn og normal slitasje eller nødvendige tiltak for å opprettholde dagens standard eller bringe standarden tilbake til tidligere nivå. I vedlikeholdsarbeidet må det tas hensyn til byggenes eventuelle vernestatus etter kulturminneloven. Vedlikehold skal ikke føre til at bygningen endrer fasade, karakter eller standard.

Vedlikehold som krever tiltak utenfor bygningen, for eksempel drenering, graving, utbedring av avløpsrør eller kabler inn til bygningen, kan ikke utføres uten søknad. Dette gjelder selv om slike tiltak kan være høyst nødvendige for å holde bygningen ved like.

Utskifting av bærende konstruksjoner som fører til at bygningen fremstår som i det vesentlige fornyet, er ikke å anse som vedlikehold, men ombygging.

Ombygging og mindre utvidelser

Enhver utvidelse av eksisterende grunnflate, heving, overbygging o.l. er forbudt.

Verneforskriften åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til mindre utvidelser av bygninger, anlegg og innretninger. Det er opp til forvaltningsmyndigheten å vurdere om det er tale om en «mindre» utvidelse, og vurdere hvorvidt det er grunn til å gi tillatelse til en slik endring.

Verneforskriften åpner også for at det kan gis tillatelse til ombygging av bygninger, anlegg og innretninger. Med «ombygging» menes bygningsmessige endringer innenfor eksisterende grunnflate. Innvendig ombygging er tillatt.

Forvaltningsmyndigheten må vurdere hvorvidt slike tiltak vil påvirke den samlede belastningen på verneverdiene, herunder risikoen for presedensvirkninger – hvorvidt bygningen har spesielle behov for ombygging eller mindre utvidelser og sannsynligheten for liknende søknader i fremtiden.

Gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er gått tapt ved brann eller naturskade

Som hovedregel bør det gis tillatelse til gjenoppføring av lovlig bygning som har gått tapt ved brann eller naturskade, med opprinnelig størrelse og standard.

Rivning av gamle bygninger, anlegg og innretninger, og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk

Tillatelse til rivning og gjenoppføring av bygninger vil først og fremst være aktuelt der bygningen er i så dårlig stand, at vedlikehold ikke er egnet.

Lagring av materialer o.l.

Materialer, avfall o.l. som blir henlagt utendørs f.eks. etter byggearbeider, må transporteres ut av området. Forbudet mot forurensning og støy skal ikke være til hinder for nødvendig bruk av motordrevne, lette redskaper.

Nødvendig motorisert ferdsel knyttet til bygningsarbeider krever tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Se eget avsnitt om motorferdsel.

Båter

§ 3. Virksomhet og tiltak

Det er forbudt å iverksette virksomhet og tiltak som kan endre naturmiljøet. Forbudet omfatter [...] opplag av båter [...]

Det er likevel tillatt med:

- g. oppbevaring av robåt.*
- h. Opplag av båter avmerket på vernekartet*

I dag ligger flere hytter lokalisert slik at tilkomst med robåt er nødvendig. Vernet skal ikke begrense nødvendig tilkomst med robåt til eksisterende hytter, og oppbevaring av robåt er derfor tillatt etter verneforskriften. Det er også tillatt med midlertidig fortøyning av båt eller kano under opphold i nasjonalparken.

Velforeningen for hytteeierne har i dag en ordning hvor båtene merkes med hyttenummer. Denne ordningen bør videreføres for å unngå at «eierløse» båtvrak blir liggende innenfor verneområdet.

Lagring av båter tatt ut av bruk er å anse som forsøpling. Vernet skal ikke være til hinder for at hytteeiere kan disponere eksisterende opplag for båter ved Vangen og i sydenden av Mosjøen. Verneforskriften inneholder derfor et unntak for disse opplagene markert på vernekart. Det er forbudt å etablere nye opplag for båter i verneområdene.

Vegetasjon

Bålbrenning og plukking av bær, matsopp og vanlige planter

§ 4. Vegetasjon

Vegetasjonen i nasjonalparken skal ikke skades eller ødelegges. Det samme gjelder døde busker og trær. Planting eller såing er forbudt. I sone A er det forbudt å fjerne planter eller plantedeler.

Det er likevel tillatt med:

- a. beiting*
- b. bålbrenning med tørrkvist eller medbrakt ved i samsvar med gjeldende lovverk*
- c. plukking av bær, matsopp og vanlige planter til eget bruk*

Bestemmelsen angir at all vegetasjon er vernet mot skade og ødeleggelse, herunder at planting og såing av trær er forbudt. Det er likevel tillatt med bruk av tørrkvist til bålbrenning og plukking av bær, matsopp og vanlige planter til eget bruk. Med vanlige planter menes arter som ikke er truet, jf. Artsdatabankens rødliste for truede arter.

Det er tillatt å brenne bål i perioden 16. september-14. april, med mindre adgangen til å brenne bål er begrenset av egne forskrifter. Bålbrenning kan gjøres med tørrkvist eller medbrakt ved.

Beiting

§ 4. Vegetasjon

Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, skal ikke skades eller ødelegges. Det er forbudt å fjerne planter og sopp inkludert lav eller deler av disse fra nasjonalparken.

Det er likevel tillatt med:

f. beiting.

§ 3. Virksomhet og tiltak

Det er forbudt å iverksette virksomhet og tiltak som kan endre naturmiljøet. Forbudet omfatter [...] gjerder

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

i. oppsetting av gjerder og utsetting av saltstein i forbindelse med beiting.

Beiting er tillatt. Oppsetting av gjerder og utsetting av saltstein i forbindelse med beiting er søknadspliktig. Gjennom dette kan konkret plassering og innretning av beite, gjerde og saltstein tilpasses verneverdiene og friluftsjnteresser.

Det er ønskelig å opprettholde eller etablere beite i de skjøtselsavhengige kulturlandskapene.

Fjerning av vegetasjon og uttak av ved på hyttetomter

§ 4. Vegetasjon

Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, skal ikke skades eller ødelegges. Det er forbudt å fjerne planter og sopp inkludert lav eller deler av disse fra nasjonalparken.

Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt.

Det er likevel tillatt med:

c. fjerning av vegetasjon inntil 10 meter rundt hytter

d. felling av enkeltrær som kan medføre skade på bygninger

e. hogst av ved på private hytteeiendommene til eget bruk på hytter i nasjonalparken

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

a) Hogst av ved til andre hytte i nasjonalparken enn de som er nevnt i første ledd

Det er tillatt å fjerne vegetasjon inntil 10 meter fra hyttevegg på hovedbygning. Det er videre tillatt å fjerne enkeltrær som kan medføre skade på bygninger.

I nasjonalparken er det et mål om at skogen skal få utvikle seg fritt og mest mulig urørt av menneskelig aktivitet, herunder vedhogst. Hogst av ved skal derfor gjøres utenfor

nasjonalparken. Av hensyn til eksisterende hytter i området, er hogst av ved til private hytter tillatt. Vedhogsten skal avgrenses til egen hytteeiendom og kun til eget bruk. Det skal dermed ikke hogges mer enn nødvendig for vedfyring på den aktuelle hytten. Dette innebærer hogst av ved for salg eller bruk på annet sted ikke er tillatt. Hogst av ved på kommunenes hytteeiendommer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten, da dette kan få et potensielt større omfang.

Utsiktsrydding

§ 4. Vegetasjon

Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, skal ikke skades eller ødeleggelses. Det er forbudt å fjerne planter og sopp inkludert lav eller deler av disse fra nasjonalparken. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a) Rydding av utsiktspunkter.*

Rydding av utsiktspunkter kan være aktuelt i egnede områder, der dette kan bidra til god opplevelse og ikke går på bekostning av verneverdiene. Det bør defineres nærmere hvilke utsiktspunkt som bør/kan ryddes.

Skjøtsel

§ 13. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten kan iverksettetiltak skjøtsel etter naturmangfoldloven § 47.

Det følger av naturmangfoldloven § 47 at som skjøtsel kan foretas tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, herunder tiltak for å kanalisere ferdsel, fjerning av vegetasjon eller fremmede treslag og restaurering etter naturinngrep. Det vises til kapitlene om skjøtelsplan og besøksforvaltning for nærmere informasjon om aktuelle tiltak som kan bidra til å oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet.

Det følger videre av § 47 at «Forvaltningsmyndigheten skal, hvis mulig, inngå avtale med grunneieren om at denne utfører nærmere bestemte skjøtselstiltak.» Skjøtsel i regi av forvaltningsmyndigheten er imidlertid ikke avhengig av samtykke fra grunneier. Det bør være en intensjon om at skjøtselstiltak gjennomføres i samarbeid med kommunens skogforvaltning.

Forvaltningsmyndigheten kan også inngå avtale med interesserte organisasjoner eller andre om at disse utfører slike skjøtselstiltak. Gjennomføring av skogskjøtsel bør i mange tilfeller søkes gjort i samarbeid med eksempelvis kommunens skogforvaltning, ev. gjennom tjenestekjøp. Skjøtsel av kulturlandskapene i Østmarka gjøres i regi av kommunen og ulike organisasjoner. Det er ønskelig at dette opprettholdes og videreføres etter avtale med forvaltningsmyndigheten.

Det vises for øvrig til kapittel om skjøtelsplan.

Dyreliv

Jakt og fiske

Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødige forstyrrelser. Utsetting av dyr er forbudt.

Det er likevel tillatt med:

- a. jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk*
- b. felling av store rovdyr i samsvar med gjeldende lovverk.*

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt og fisk, herunder kalking av vassdrag.

Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det betyr at tiltak og aktiviteter som fører til direkte skade på dyrelivet eller ødelegger for eksempel reir og hi, er forbudt. Unødige forstyrrelser for dyrelivet er også forbudt. Forbudet innebærer en aktsomhetsplikt ved utøvelse av aktiviteter som kan forstyrre dyrelivet.

Jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk er likevel tillatt. Tilsvarende gjelder for felling av store rovdyr. Med store rovdyr menes bjørn, jerv, ulv og gaupe, jf. forskrift 18. mars 2005 nr. 242 om forvaltning av rovvilt. Uttransport av felt vilt omtales under motorferdsel.

Derimot krever tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt og fiske, herunder kalking av vassdrag, tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Fiskekultiveringsarbeidet i regi av OFA bør kunne videreføres i henhold til annet gjeldende lovverk. Flerårige tillatelser bør kunne gis.

Kulturminner

§ 6. Kulturminner

Det er forbudt å skade eller ødelegge kulturminner. Løse kulturminner skal ikke flyttes eller fjernes. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner.

Det er et forbud mot å skade eller ødelegge kulturminner. Begrepet kulturminner skal forstås likt som definisjonen i kulturminneloven - «alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder, lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til».

Kulturminner eldre enn fra 1537 er automatisk fredet etter Lov om kulturminner (kulturminneloven). Det kan også treffes vedtak om at kulturminner fra senere tid kan fredes (vedtaksfredede kulturminner). Fagrapporten utarbeidet av Byantikvaren i Oslo og Viken fylkeskommune viser at det er mange verneverdige kulturminner som per i dag ikke er fredet med hjemmel i kulturminneloven, blant annet kommunalt listeførte kulturminner på Byantikvarens gule liste, SEFRAK-registrerte bygg og andre typer kulturminner. Disse skal heller ikke skades eller ødelegges. Løse kulturminner skal ikke flyttes eller fjernes.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner. Her siktes det til rydding og pleie av vegetasjon og andre tiltak for å forhindre gjengroing og forfall, som ut ifra en kulturminnefaglig vurdering er nødvendig for å bevare

kulturminnet. All istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner skal skje på en slik måte at både natur- og kulturminneverdier ivaretas på best mulig måte.

Bestemmelsen endrer ikke kulturminnemyndighetens ansvar for ivaretagelse av kulturminner. Ansvar for kulturminner er tillagt Riksantikvaren og regional kulturminnemyndighet ved fylkeskommunen. All istandsetting og skjøtsel av kulturminner skal på forhånd også være avklart med kulturminnemyndigheten. Det forutsettes derfor et tett samarbeid mellom kulturminnemyndighetene og forvaltningsmyndigheten når det gjelder behandlingen av enkeltsaker knyttet til kulturminner, og utarbeidelse av skjøtelses- og forvaltningsplan.

Ferdsel og aktivitet

Ferdsel til fots

§ 7. Ferdsel og aktiviteter

I nasjonalparken må alle ferdes varsomt og på en måte som tar hensyn til vegetasjonen, dyrelivet og kulturminnene.

Friluftsløven gir enhver rett til fri ferdsel til fots i utmark, så lenge det foregår hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet, jf. friluftsløven §§ 2 og 11. Skiløping inngår i begrepet «ferdsel til fots». Ferdsel til fots i nasjonalpark er tillatt i samsvar med friluftsløvens bestemmelser. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Forvaltningsmyndigheten kan gjennom skilting, informasjon og tilrettelegging gjøre tiltak for å bidra til at hovedvekten av ferdselsmønsteret tar hensyn til verneverdiene.

Se egen omtale av større arrangementer og organisert ferdsel.

Større arrangementer

§ 7. Ferdsel og aktiviteter

Større arrangementer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det samme gjelder organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene. Terrensløp på sti utenfor sone A er tillatt, dersom det ikke forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Skirenn i eksisterende løyper avmerket på temakart for skiløyper er tillatt.

Turorientering og orienteringsløp utenfor sone A er tillatt forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.

Presisering av bestemmelsen

Større arrangementer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det samme gjelder organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene. Hvorvidt en organisert aktivitet defineres som et større arrangement eller organisert ferdsel kan være glidende.

Med «arrangementer» siktes det til aktiviteter som foregår i et avgrenset tidsrom, med annonsert oppmøtested og tidspunkt. Det kan være tale om mange ulike typer arrangementer, både idretts- og friluftsanslagninger (orienteringsløp, terrensløp, sykkelritt, skirenn, hundekjøring mv.) og kulturanslagninger mv. Det er ikke av betydning om arrangementet krever påmelding eller betaling. Fellesturer og fellestreninger regnes ikke som arrangement, men kan omfattes av søknadsplikten for organisert ferdsel.

I tråd med uttalelser fra Miljødirektoratet vil som hovedregel arrangementer med over 50 deltakere anses som et «større» arrangement, og dermed kreve søknad. Hvorvidt det er tale om et større arrangement, må imidlertid også vurderes ut fra potensielle virkninger av aktiviteten på verneverdiene og andre brukerinteresser. Derfor kan også arrangementer med færre deltakere enn 50 personer kreve søknad. Dette vil kunne gjelde for mer intensive ferdselsformer eller arrangementer som medfører større tilrettelegging med for eksempel publikumsområder, sanitærforhold og oppsetting av midlertidige innretninger mv. Sykkelritt for voksne er et eksempel på en aktivitet som anses som større arrangement, og dermed er søknadspliktig. Foregår sykkelritt på vei, vil tillatelse som oftest burde kunne gis. Se egen omtale av Terrengsykkelrittet under avsnitt om sykling.

Sykkelritt for barn er gjerne av mindre omfang, og vil derfor som oftest ikke være omfattet av forbudet mot større arrangementer. Enkelte former for arrangementer er tillatt uten søknad. Dette dreier som om arrangementer som i liten grad vurderes å medføre fare for skade på verneverdiene. Skirenn i eksisterende skiløyper er derfor tillatt. Orienteringsløp er også tillatt, men med krav om årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten. Videre er terrengløp på sti utenfor sone A tillatt, såfremt det ikke er fare for forringelse av verneverdiene. Større terrengløp utenfor sti krever derimot tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Se også egne avsnittene om skirenn, orientering og terrengløp.

De som ønsker å gjennomføre et større arrangement i nasjonalparken, oppfordres til å ta kontakt med forvaltningsmyndigheten for avklaring av om tillatelse kreves.

Retningslinjer

Nasjonalparken skal kunne brukes til ulike idretts-, friluft- og kulturarrangementer, men arrangementer skal fortsatt ha sin hovedtyngde utenfor.

Ved vurdering av søknadsplikt og behandling av søknad om gjennomføring av større arrangementer, skal forvaltningsmyndigheten gjøre en vurdering av virkninger på verneverdiene. I vurderingen må det legges vekt på:

- Arrangementets art og omfang
- Tidspunkt i forhold til dyrelivets sårbare yngle- og hekkeperiode, slitasjeeffekt på vegetasjon m.v.
- Plassering i forhold til sårbare naturverdier eller andre interesser
- Det bør være lavere terskel for å tillate arrangementer i områder som allerede i dag er berørt av mye aktivitet og tilrettelegging
- Hensynet til flerbruk, virkninger for andre brukerinteresser og anledningen til å oppleve naturen uforstyrret
- Samlet belastning

Organisert ferdsel

§ 7. Ferdsel og aktiviteter

Større arrangementer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det samme gjelder organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene.

Presisering av bestemmelsen

Med «organisert ferdsel» siktes det til ferdsel der en eller flere personer, lag, firma, idrettsklubber, foreninger eller lignende planlegger, koordinerer eller arrangerer tur eller

aktivitet. Det vil typisk være tale om fellesturer, fellestreninger og/eller aktiviteter som gjentas eller er kunngjort på forhånd.

Det avgjørende for om organisert ferdsel krever tillatelse, vil være om det er «mulig fare for skade på verneverdiene». Hver enkelt aktivitet kan gi både direkte og indirekte effekter, gjennom markslitasje, forstyrrelser på dyrelivet, forsøpling, ønsker om tilrettelegging og/eller påvirkning på andres bruk og opplevelse av området. Områder med høye naturverdier og/eller slitasjesvak vegetasjon, samt arealer utenfor vei og sti, er mest utsatt for negativ påvirkning.

Organisert ferdsel til fots og annen ordinær turvirksomhet med mindre grupper enn 50 personer vil som oftest ikke utgjøre stor fare for skade på verneverdiene, og vil derfor ikke være søknadspliktig. En skoleklasse, barnehage eller lignende som besøker området til fots, vil dermed ikke måtte søke om tillatelse.

Det forventes at omfanget og hyppigheten av guidete turer vil øke. Slike turer vil ofte innebære gjentatte besøk med en stor gruppe mennesker til de samme stedene. Avhengig av omfang, tid og sted, vil verneverdien kunne påvirkes. Dette er en form for organisert ferdsel som kan være søknadspliktig, også i tilfeller med færre personer enn 50. Om en virksomhet er av kommersiell karakter er ikke av betydning for vurderingen.

Organiserte teltturer for et større antall deltakere kan også kreve søknad. Det samme gjelder mer intensive ferdselsformer som innebærer økt risiko for slitasje og potensial for konflikt med andre brukergrupper. Et eksempel som forvaltningsmyndigheten må vurdere, er regelmessig sykling med et større antall deltakere. Organiserte bruk av hest skal avgrenses til vei, jf. verneforskriften, og vil i få tilfeller være søknadspliktig.

I sone A er sykling og bruk av hest forbudt. Dermed må all organisert virksomhet med sykkel eller hest holde seg utenfor dette området.

De som organiserer aktivitetene omtalt over, oppfordres til å ta kontakt med forvaltningsmyndigheten for avklaring av om tillatelse er nødvendig.

Retningslinjer

Organisert ferdsel er positivt for å fremme friluftsliv, folkehelse og verdiskapning. Det er derfor ønskelig å opprettholde aktivitetstilbudet. Områdene som i dag brukes mest til organisert ferdsel ligger i ytterkanten av marka i vest og rundt de store utfartsstedene. Her er det større og sammenhengende områder som ikke omfattes av vern eller søknadsplikt for organisert ferdsel (friluftslivsområde). Organisert ferdsel skal fortsatt ha sin hovedtyngde i disse områdene.

Aktivitet og samlet belastning skal begrenses i sone A, hvor det i dag er mindre bruk, tilrettelegging og store naturverdier. Organisert ferdsel bør derfor som hovedregel legges utenfor denne sonen. Terskelen for søknadsplikt for organisert ferdsel i sone A bør være lav.

Kriterier for vurdering av søknad om gjennomføring av organisert ferdsel, vil i stor grad være de samme som ved større arrangementer. Se over. En søknadsbehandling av organisert ferdsel i nasjonalparken vil i større grad handle om å angi sårbare områder som må unngås mv., heller enn direkte avslag på søknader. Løsninger og tilpassinger for gjennomføring av organisert ferdsel bør så langt som mulig ordnes gjennom dialog mellom forvaltningsmyndigheten og ansvarlige aktører. Avbøtende tiltak kan også være aktuelt.

Sykling

§ 7. Ferdsel og aktiviteter

I nasjonalparken må alle ferdes varsomt og på en måte som tar hensyn til vegetasjonen, dyrelivet og kulturminnene.

Sykling og bruk av hest er forbudt i sone A. Sykling og bruk av hest er kun tillatt på veier og stier utenfor sone A.

Bruk av sykkel uten el-motor er tillatt på veier og stier i nasjonalparken, med unntak av i sone A som omfatter tidligere Østmarka naturreservat. Med «veier» menes skogsbilveier og andre bilveier markert på vernekart. Med begrepet «stier» menes traktorveier, kjørespor og ferdsslusspor for gående. Dyretråkk regnes ikke som sti.

Sykkelritt for voksne i nasjonalparken er søknadspliktig, se omtale av større arrangementer over. I friluftslivsområdet er det åpnet for at det årlige terrengsykkelrittet arrangert av IF Frøy kan gjennomføres etter søknad i trasé avmerket på temakart. Antallet deltakere har ligget på 700-800 personer. Sykkelrittet er gjennomført over flere år, og traséen er justert etter flere runder mellom Bymiljøtaten og IF Frøy. Traséen er i hovedsak lagt i allerede mye brukte stier og på grusveier. Det legges til grunn at tillatelse vil bli gitt, og kanskje også for flere år. Gjennom søknadsbehandlingen legges det til rette for dialog mellom forvaltningsmyndigheten og ansvarlig arrangør om gjennomføringen.

El-sykling

§ 8. Motorferdsel

Det er tillatt med:

- c) bruk av el-sykkel på veier og traséer avmerket på vernekart.*

El-sykler er definert som motorkjøretøy etter motorferdselloven. Bruk av el-sykkel er derfor i utgangspunktet omfattet av motorferdselsforbudet i loven, men i forskrift til loven sier at el-sykkel likevel er tillatt i utmark. Tilsvarende unntak er tatt inn i markaforskriften. Med elektriske sykler menes sykler som er utstyrt med elektrisk hjelpemotor med maksimal nominell effekt på høyst 0,25 kW som reduseres gradvis ved økende hastighet og opphører ved 25 km/t eller tidligere hvis syklisten slutter å trå. Sykkelen kan ved motorkraft alene nå en maksimal hastighet på 6 km/t.

I nasjonalparken er bruk av el-sykkel tillatt på veier og traséer som er avmerket på eget temakart, se vedlegg. Bruk av el-sykkel i friluftslivsområdet er tillatt på alle veier og stier.

Bruk av hest

§ 7. Ferdsel og aktiviteter

I nasjonalparken må alle ferdes varsomt og på en måte som tar hensyn til vegetasjonen, dyrelivet og kulturminnene.

Sykling og bruk av hest er forbudt i sone A. Sykling og bruk av hest er kun tillatt på veier og stier utenfor sone A. Organisert bruk av hest er kun tillatt på veier utenfor sone A.

Bruk av hest er forbudt i sone A. Utenfor sone A er uorganisert bruk av hest tillatt på veier og stier. Med «veier» i denne sammenheng menes skogsbilveier, traktorveier og andre enkle

kjørespor. Med begrepet «sti» sikter vi til et ferdselsspor for gående som har en start og en slutt. Stier må avgrenses mot dyretråkk.

Organisert bruk av hest er kun tillatt på veier. Med «organisert bruk av hest» siktes det til tilfeller der en eller flere personer, rideklubber, leirskole og lignende, koordinerer eller arrangerer tur eller aktivitet med hest. Det vil typisk være tale om fellesturer og/eller aktiviteter som gjentas eller er kunngjort på forhånd. Se for øvrig nærmere omtale av organisert ferdsel.

Telting

Telting i nasjonalparken er ikke regulert utover friluftslovens bestemmelser. Teltleirer kan likevel omfattes av søknadsplikten for «*organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene*».

Turorientering og orienteringsløp

§ 3. Virksomhet og tiltak

Forbudet omfatter oppføring av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger, [..]

Det er likevel tillatt med:

- c. utplassering av poster for turorientering og orienteringsløp utenfor sone A, forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes*

§ 7. Ferdsel og aktiviteter

Turorientering og orienteringsløp er tillatt utenfor sone A, forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.

Utplassering av poster og gjennomføring av turorientering og orienteringsløp er ikke søknadspliktig, men som for andre nyere verneområder i Marka, skal det være årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten der omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes. Statsforvalteren opplever at dette fungerer godt. Kontakten bør være i starten av året når orienteringskretsene legger planene for sesongens aktiviteter. Orienteringsforbundet og -kretsene er ansvarlige for å ta initiativ til møte.

Orientering vurderes ikke som en aktivitet med veldig stort potensiale for å skade naturmiljøet. Et visst potensiale vil det likevel være, bl.a. fordi aktiviteten i stor grad foregår utenfor vei og sti og at det kan være et stort antall deltakere. Turorienteringsposter er ofte plassert på samme sted over lengre tid, noe som kan medføre mye konsentrert ferdsel med medfølgende slitasje og forstyrrelse i sårbare områder. For orienteringsløp kan postplasseringer, antall deltakere og tidspunkt for gjennomføring ha mye å si for aktivitetens påvirkning. I motsetning til turorientering vil poster for orienteringsløp plasseres slik at deltakere i større grad løper på kryss og tvers utenfor det eksisterende stinettet. Det er derfor spesielt viktig at forvaltningsmyndigheten vurderer om det aktuelle området er egnet for dette, alternativ lokalisering og eventuelt tidspunkt for arrangementet. Gjennom den årlige dialogen kan det gjøres eventuelle nødvendige tilpassinger. Det skal ikke arrangeres større orienteringsløp i nasjonalparken i yngletiden på våren (15. mars – 15. juni).

Betydelige deler av områdene som benyttes mye av orienteringssporten til både trening og konkurranser, ligger utenfor vernet areal i vest. Basert på omaps, er det i dag ikke orienteringskart for de østlige delene av området. I sone A er utplassering av orienteringsposter søknadspliktig, slik det også har vært etter forskriften for Østmarka naturreservat. Terskelen for å gi tillatelse i dette området bør være høy.

Skirenn

§ 7. Ferdsel og aktiviteter

Skirenn i eksisterende løyper avmerket på temakart er tillatt.

Skirenn vil i liten grad føre til slitasje eller andre negative virkninger for verneverdiene. Det gjennomføres også i hovedsak utenom den sårbare yngle- og hekkeperioden. Forbudet mot større arrangementer gjelder derfor ikke for skirenn i eksisterende skiløyper, markert på temakart. Skirenn vil kreve tillatelse etter verneforskriften § 3, dersom det ønskes tilrettelegging av publikumsområder, sanitærforhold, oppsetting av andre midlertidige innretninger, motorferdsel utover preparering av skiløyper eller lignende.

Terrengløp

§ 7. Ferdsel og aktiviteter

Terrengløp på sti utenfor sone A er tillatt, dersom det ikke forringer verneverdiene angitt i verneformålet.

Terrengløp vil normalt ikke føre til risiko for stor slitasje, så lenge deltakerne holder seg til stinettet. Forbudet mot større arrangementer gjelder derfor ikke for terrengløp på sti, men under forutsetning av at verneverdiene ikke forringes. For at verneverdiene ikke skal forringes er det viktig at start og mål legges i godt egnet område.

Større terrengløp utenfor sti krever derimot tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Dette har et større potensiale for å medføre slitasje i sårbare eller fuktige naturtyper eller påvirke dyrelivet negativt. Gjennom dialog og søknadsbehandling kan det gjøres eventuelle nødvendige tilpassinger i gjennomføringen av løpet. Terrengløp som foregår utenfor sti i nasjonalparken skal ikke foregå i yngletiden på våren (15. mars – 15. juni).

Motorferdsel

§ 8. Motorferdsel

Motorisert ferdsel til lands og til vanns og i lufta under 300 meter er forbudt.

Det er tillatt med:

- a. nødvendig motorferdsel i forbindelse med uttransport av syke og skadde bufe. Kjøretøy som benyttes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet i forkant av kjøring*
- b. nødvendig motorferdsel på veier avmerket på vernekart*
- c. bruk av el-sykkel på veier og traséer avmerket på vernekartet*
- d. oppkjøring av skiløyper avmerket på temakart for skiløyper. Oppkjøring av skiløype i sone A skal begrenses til eksisterende enspors hovedløype*
- e. nødvendig uttransport av felt elg og hjort med lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget*

- f. *nødvendig motorferdsel i forbindelse med akutt utfall eller fare for akutt utfall på eksisterende energi- og kraftanlegg. Ved bruk av motorisert transport skal det i etterkant sendes melding til forvaltningsmyndigheten.*

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a. *nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold, samt oppgradering og fornyelse av eksisterende kraftledning*
- b. *bruk av beltekjøretøy på vinterføre, motorbåt eller luftfartøy for transport av varer og utstyr til hytter*
- c. *nødvendig motorferdsel i forbindelse med transport av materialer og utstyr til vedlikehold og byggearbeid på bygninger, anlegg og innretninger*
- d. *nødvendig uttransport av felt elg og hjort med annet kjøretøy enn lett terrenggående beltekjøretøy som nevnt i § 8 annet ledd bokstav e*
- e. *nødvendig motorferdsel i forbindelse med forvaltning av vilt og fisk etter § 5 tredje ledd.*
- f. *øvingskjøring for formål nevnt i § 9.*

I tillegg til forskriften gjelder bestemmelser om motorferdsel i markaloven § 10.

Hovedregelen er, som etter motorferdselloven, at all motorisert ferdsel i utmarksområdene i Marka er forbudt.

Forbud mot motorferdsel

Motorisert ferdsel til lands og til vanns er forbudt, herunder landing og start med luftfartøy. Forbudet omfatter både bruk av motordrevet kjøretøy (bil, traktor, motorsykkel, beltebil, snøscooter og lignende), motorbåt og annet flytende og svevende motorisert fartøy, samt landing og start med luftfartøy.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til nødvendig motorferdsel i forbindelse med spesielt nevnte formål. Motorferdsel skal holdes på et minimum.

Motorferdsel på vei

Nødvendig motorferdsel på veier avmerket på vernekartet er fortsatt tillatt. Nødvendig motorferdsel omfatter bl.a. kommunenes eiendomsdrift, oppsyn og vedlikehold, så vel som adkomst og transport av utstyr m.m. til hytter, Vangen og Skjeldbreia. I tillegg kan det være transport av vareleveranser, ansatte, busser og biler med gjester etc. til Vangen.

Nødvendig motorferdsel omfatter også adkomst til vedlikehold og drift av strømmettet, Forsvarets anlegg, uttransport av felt vilt og bufe. Dette er ikke uttømmende, og det bør ved tvil tas kontakt med forvaltningsmyndigheten. Motorferdsel som knytter seg til at private ønsker å komme seg inn i området for besøk (unntatt hytteiere og deres besøk), anses som hovedregel som ikke «nødvendig» i denne sammenheng.

Det er ikke tillatt med motorferdsel på traktorveier og andre kjørespor.

Oppkjøring av skiløype

Oppkjøring av eksisterende skiløyper avmerket på temakart, er tillatt. Oppkjøringen skal være i henhold til dagens standard som maskinpreparert eller skuterpreparert, jf. vernekartet.

Eventuell endring fra skuter- til maskinpreparert eller utvidelser av bredden på skiløyper fra dagens standard kan kun gjøres etter søknad og tillatelse.

Oppkjøring av skiløype i sone A skal begrenses til eksisterende enspors hovedløype

Uttransport av felt elg og hjort

Det er tillatt med nødvendig uttransport av felt elg og hjort med lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget. Med lett beltekjøretøy i denne sammenheng menes mindre beltekjøretøy som f.eks. elgtrekk, jernhest og beltegående ATV.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til nødvendig uttransport av felt elg og hjort med annet kjøretøy enn lett terrenggående beltekjøretøy. Dette kan bl.a. dreie seg om uttransport med andre kjøretøy enn lett terrenggående beltekjøretøy på traktorveier og andre kjørespor. Det reelle behovet, samt mulige påvirkninger på naturmiljøet skal vurderes. Forvaltningsmyndigheten kan i sin søknadsbehandling knytte tillatelsen til bestemte traséer. Flerårige tillatelser kan gis.

Uttransport av syke og skadde bufe

Nødvendig motorferdsel for uttransport av syke og skadde bufe er tillatt. Ansvarlig oppsyn skal om praktisk mulig få beskjed om kjøringen i forkant, og kjøretøyet skal være skånsomt mot markoverflaten. Motorferdsel på traktorvei med bil, traktor eller lettere kjøretøy er i denne sammenheng tillatt. Ellers i utmarka bør lettere kjøretøy benyttes.

Motorferdsel til kraftledning

Forskriften har standardbestemmelser som åpner for motorferdsel i forbindelse med akutt utfall på kraftledninger. Vedbruk av motorisert transport skal det i etterkant sedes melding til forvaltningsmyndigheten. Forskriftsmalen fastsetter søknadsplikt for motorferdsel utover dette. Bakgrunnen for dette er at forvaltningsmyndigheten bl.a. skal ha mulighet til å kunne styre hvilke typer kjøretøy som benyttes og til hvilken tid eller etter hvilken trasé kjøringen skal skje. Der adkomst skjer på vei avmerket på vernekartet kreves ikke søknad.

Forvaltning av vilt og fisk

Motorferdsel i forbindelse med forvaltning av vilt og fisk er søknadspliktig. Der det gis tillatelse til forvaltning, jf. § 5 tredje ledd, og motorferdsel er nødvendig i denne forbindelse, bør tillatelse kunne gis. I en tillatelse kan forvaltningsmyndigheten sette vilkår om bl.a. typer kjøretøy som benyttes og til hvilken tid eller etter hvilken trasé kjøringen skal skje. Flerårige tillatelser bør kunne gis.

Transport av materialer og utstyr

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til *«nødvendig motorferdsel i forbindelse med transport av materialer og utstyr til vedlikehold og byggearbeid på bygninger, anlegg og innretninger.»*

Det ligger en rekke bygninger i området hvor det i forbindelse med bl.a. vedlikehold og andre byggearbeider kan være behov for transport av materialer og utstyr. Dette krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det forutsetter i alle tilfeller at det foreligger tillatelse til arbeidene etter verneforskriftens øvrige bestemmelser. Forvaltningsmyndigheten kan også gi tillatelse til frakt av annet utstyr og varer til hyttene. Søknadsplikt for transport av utstyr og varer til hyttene skal sikre at motorferdsel i verneområdene begrenses til et minimum. Transport skal

skje ved bruk av lett terrenggående beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy (helikopter). Det skal ikke åpnes for persontransport.

Ved særskilt behov for transport på barmark må søknaden vurderes etter naturmangfoldloven § 48. Transport på barmark skal begrenses. Hvorvidt det kan gis tillatelse, vil avhenge av avstanden, egnet trasé, det reelle behovet og at transport på vinterstid ikke er tjenelig eller mulig. Det skal benyttes lett beltekjøretøy eller lignende som er skånsomt for markoverflaten.

Mange av hyttene ligger langs vann, der transport med båt kan være aktuelt i den isfrie perioden. Bruk av motorbåt er også søknadspliktig etter vernebestemmelsene.

Andre formål

Motorferdsel i tilknytning til militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings og oppsynsvirksomhet, og gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten er tillatt.

Øvingsvirksomhet i tilknytning til slike formål krever tillatelse. Som følge av områdets størrelse og bruksintensitet, bør dette jevnlig kunne gis tillatelse til under forutsetning av at det ikke forringer verneverdiene og tas hensyn til andre brukere.

Forurensning, støy, bruk av droner og liknende

§ 10. Forurensning og støy, bruk av droner og lignende

Forurensning og forsøpling er forbudt, samt lagring av materialer og gjerdeutstyr o.l. All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt.

Unødvendig støy er forbudt. Bruk av drone, motordrevet modellfly, modellbåt og lignende er forbudt. Bruk av motordrevne, lette redskaper er tillatt.

Forbud mot forurensning og støy

Bestemmelsene innebærer i hovedsak en presisering av forbudet mot forurensning og forsøpling, som ellers gjelder etter forurensningsregelverket. Ulovlig forurensning bør i utgangspunktet følges opp av forurensningsmyndigheten. Det er likevel viktig at også forvaltningsmyndigheten gis mulighet til å pålegge stans av aktiviteter som forurenser og opprydning av avfall. Bestemmelsen gir også forvaltningsmyndigheten kontroll med aktiviteter som fører til støy og annen forurensning som ellers er tillatt utenfor verneområdene. Et sentralt mål er å sikre en uforstyrret opplevelse av naturen og at fugle- og dyrelivet skal vernes mot unødige forstyrrelser.

Forsøpling og avfall

Alt avfall skal tas med ut av området. Materialer og utstyr til vedlikeholdsarbeid skal ikke lagres utendørs. Motorisert transport av materialer og utstyr tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.